

Devlet gazetesi bağlamında Galip Erdem'in milliyetçiliğe bakışı* Galip Erdem's view of nationalism in the context of the Devlet newspaper

Gönderim Tarihi / Received: 29.11.2022

Nagihan EREN¹

Kabul Tarihi / Accepted: 28.04.2023

Doi: [10.31795/baunsobed.1211518](https://doi.org/10.31795/baunsobed.1211518)

ÖZ: Devlet gazetesi, 1969-1979 yılları arasında Türk milliyetçiliği doğrultusunda yayın yapan, milliyetçi aydınlar ile milliyetçi kitle arasındaki iletişimi sağlayan önemli bir gazete olmuştur. Gazete, Türkiye'nin fikren iki kutba ayrıldığı kaotik dönemde milliyetçi tabanın sorunlarını anlatmaya çalışan fikri ve siyasi bir yayın organı olarak öne çıkmıştır. Gazetede en fazla yazısı olan yazarlardan birisi olan Galip Erdem, dönemin siyasi ve gençlik olaylarına yönelik fikirleri ile milliyetçi kitlenin takip ettiği ideolog bir yazar olarak dikkat çekmiştir. Türk milliyetçilerini bir noktada toplamaya çalışan Galip Erdem, milliyetçi aydınların kolektif çabasında yer almıştır. Çalışmada Galip Erdem'in Devlet gazetesinde kaleme aldığı yazıları incelenmiş, dönemin siyasi sürecine ve Türk milliyetçiliğine yönelik bakış açısı çok boyutlu olarak ele alınmıştır. Çalışmada Galip Erdem'in dönemin siyasi şartları içerisinde Türk milliyetçiliği ideolojisini korumaya ve geliştirmeye yönelik çabalarının farklı şekillerde toplumsal ve siyasal yansımalarının olduğu gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Galip Erdem, Devlet Gazetesi, Milliyetçilik, Marksizm

ABSTRACT: Between 1969 and 1979, the Devlet newspaper became an important newspaper that published in line with Turkish nationalism and provided communication between nationalist intellectuals and the nationalist mass. The newspaper came to the fore as an intellectual and political publication agency trying to explain the problems of the nationalist base in the chaotic period when Turkey was divided into ideologically two poles. Galip Erdem who one of the writers with the most articles in the newspaper drew attention as an opinion leader followed by the nationalist mass with his ideas about the political and youth events of the period. Galip Erdem who trying to gather Turkish nationalists at one point took part in the collective effort of nationalist intellectuals. In the study Galip Erdem's articles in the Devlet newspaper were examined, his perspective on the political process of the period and Turkish nationalism was discussed in a multidimensional way. In the study it was observed that Galip Erdem's efforts to protect and develop the ideology of Turkish nationalism in the political conditions of the period had social and political reflections in different ways. It has also been seen that Galip Erdem is one of the pioneers of Turkish-Islamic nationalism and who also cares about the intersection points of religion against secular nationalism in the social sphere.

Keywords: Galip Erdem, Devlet Newspaper, Nationalism, Marxism

¹ Doktora Öğrencisi, Selçuk Üniversite, Sosyal Bilimler Enstitüsü/Tarih/Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi, nagehaneren38@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-2820-1288>

EXTENDED ABSTRACT

Literature review

The subject of our study is the articles of Galip Erdem in the Devlet newspaper which was published between 1969-1979. When Galip Erdem's life is examined, it is seen that his articles were published in many newspapers and magazines before the Devlet newspaper. The reason why we chose his articles in Devlet is because of the importance of the newspaper Devlet which was published in order to create a mass that will resist the wind of 1968 events in the world and socialism in Turkey. On the other hand Erdem is one of the authors who have the most articles in the newspaper both with opinion articles and editorials. Osman Çakır's book titled "Adı Devlet Olsun" was published in 2022 about the Devlet newspaper. However, the work is a memoir and handles the issues related to the publication process of the newspaper. But it is thought that the study will contribute to the literature in understanding the events of 1968 which is an important stage in the history of Turkish nationalism and the ideological structure after it. Devlet newspaper and the articles of the Galip Erdem should be taken into account in the history of Turkish nationalism in terms of understanding the consistency of the word-action relationship and the effectiveness of its power to be heard. Because while the ideas of the intelligentsia are effective on large masses, he offer ideological patterns to them. On the other hand, it is seen that this process does not remain purely on an intellectual dimension. At the same time, it has caused that the nationalist base show anti-imperialist and anti-Marxist practices with examples of nationalist life. And Galip Erdem, an ideologue who is taken as an example and listened to in the nationalist community so his writings on nationalism in the Devlet have been examined. However, because of that pure content analysis will create deficiencies in understanding Erdem's ideas, in the study the social, economic and political conditions in Turkey and in the world have also been evaluated.

Methodology

At the beginning of the study, firstly information was given about the reason for the publication of the Devlet newspaper. The capacity of the newspaper to be heard and strength of its influence on the nationalist base were given point. In the next stage, was interpreted with the information obtained by reviewing the literature on the activity of Galip Erdem who is one of the most important writers of the newspaper in the nationalist community. Devlet newspaper in which the research took place was obtained from the National Library and Erdem's articles were examined. Since the most important factors determining the political process of this period were ideological polarizations, the subject was limited with Erdem's articles on nationalism. To be faithful to the collected data, the documents were interpreted with the content analysis method and inferences were made. However, this stage was not presented by placing the findings in the template that we created with pure content analysis, interpreting the findings, and with partial or generalized inferences. The findings were evaluated in the conditions of Turkey and the world of the period. Because the world of thought of the author we are researching could not be evaluated separately from the realities of the world and time in which he lived. In addition, the author's world of thought was discussed objectively through the continuity, cumulativeness and contrasts with the history of nationalist thought in Turkey.

Findings and discussion

The study was started with the hypothesis of "Galip Erdem's articles in the Devlet newspaper had an impact on the nationalist readership". In study was determined that Galip Erdem had an influential place in the nationalist community through the narratives of the people who came from the period themselves in the literature. It was gathered data about that Galip Erdem was a person respected by both the nationalist base and the nationalist intelligentsia and politicians, his ideas are valued. However, in order to reconcile this with the newspaper, we needed to be able to confirm that the newspaper had a high impact. In order to verify this, was scanned the newspaper's issues regarding the effectiveness of the Devlet newspaper. In the findings was obtained, was reached the findings about that the newspaper had the highest circulation among the political magazines in the period it was published. Moreover, the findings that it had an effect on nationalist organizations confirmed my hypothesis. However, the hypothesis I put forward was that Galip Erdem was only intellectually influential within the nationalist community. However, when both the newspaper and the articles of the author were examined, it was

seen that Galip Erdem was also influential in the political process of the period. According to the findings, its effectiveness in Turkey's political structure was discussed.

The aspect of Galip Erdem that is the subject of the study has been his world of ideas. As a matter of fact, it has been determined that he presented ideological patterns and behavioral models to the nationalist base with his articles in the Devlet newspaper. When evaluated in this context, it has been seen that Galip Erdem's approach, which sees nationalism as a resistance against Marxist ideas, has a pragmatic purpose. On the other hand, when we look at Galip Erdem's views on nationalism, it was seen that strived to be inclusive it by rasping sharp points of Turkish nationalism. This situation was discussed together with the conditions of the extraordinary process in which systems and regimes were discussed in the conditions of Turkey and the world of the period, and the demands of different regimes took action on an operational scale. Contrary to the ideological approaches based on racial nationalism, he explained a nationalism with high unifying power based on cultural unity, common values and common historical consciousness with the examples he gave in his writings. He achieved this by synthesizing his ideological defense of Turkish nationalism with practices in daily life. When the author's opinion is evaluated in this context, it is deduced that word-action consistency is high.

Results and recommendations

It is clear that Galip Erdem is an important name in the history of Turkish nationalism. The author took part in the collective effort of the nationalist intelligentsia against the spread of Marxist ideas in Turkey. He is also an influential figure in the Nationalist Movement Party. It is impossible to analyze the aforementioned period, in which Turkey was divided into ideological camps, by reading only as a political process. Because in order to understand the intellectual conflict environment that continued from 1968 to 12 September in Turkey, it is necessary to understand the opinion leaders of the period. Researches on the right-wing and left-wing intelligentsia related to the aforementioned period will enable more qualified analyzes to be made about the period.

Giriş

Fransa'da Mayıs 1968'de başlayan gençlik eylemleri, tüm dünyada etkisini göstermiş, emperyalizme, hükümet otoritelerine, üniversite yönetimlerine ve geleneksel toplum düzenlerine karşı küresel-kolektif bir mücadelenin başlangıcını oluşturmuştur. Söz konusu eylemler, Türkiye'de de etkili olmuş ve yurtların yetersizliği, kitapların yüksek ücretleri, ders notlarının eksikliği, üniversite yönetimlerinin otoriter tutumları gibi sebeplere bağlı olarak üniversitelerdeki öğretim koşullarının iyileştirilmesine yönelik talepler artmaya başlamıştır. Ancak kısa bir süre sonra bu istekler yerini, sosyalist temelli devlet düzenine yönelik taleplere ve bu yönde siyasi bir yapının oluşum planlarına bırakmıştır. Devlet gazetesi, bu konjonktürel yapı içerisinde öğretim temelli öğrenci isteklerini haklı bulurken rejim değişikliğini öngören Marksist oluşumların karşısında olmuştur. Yayınları ile radikal sol grupların eylemlerine karşı muhalif bir duruş sergilemiştir. Devlet gazetesinin yayın hayatına başladığı 1969 yılında Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi'nin (CKMP) Milliyetçi Hareket Partisi'ne (MHP) dönüşmesi, gazetenin siyasi alanda da etki gösterebilmesine imkân vermiştir (Landau, 1978: 335). Devlet gazetesinin yayın anlayışı MHP'nin politikaları ile benzerlikler göstermiş, gazetenin öncelikli amacı Türk gençliğini komünizm propagandasına karşı korumak ve Türk milliyetçiliği fikrini MHP'nin ideolojik ekseninde Türk gençliğine aktarmak olmuştur. Gazete, 1971 yılında siyasi nitelikli dergiler içerisinde en yüksek tirajı yakalamıştır. Satış oranları bazı günlük gazetelerden bile daha yüksek seviyelere ulaşmıştır (Propaganda, 1971). Milliyetçi kuruluşların, gazete satışlarının artırılmasında önemli etkileri olmuştur (Devlet Üç Yaşında, 1971). Bu durum gazetenin milliyetçi kesim tarafından takip edilen önemli bir yayın organı olduğunu göstermiştir. Gazetenin sahibi İbrahim Metin (İbrahim Metin ile Galip Erdem Üzerine Bir Söyleşi, 2018), yazı işleri müdürü Tefik Fikret Kılıçkaya (Çakır, 2011), neşriyat müdürü Sadi Somuncuoğlu (Somuncuoğlu, 2019) ise dönemin maddi zorlukları içerisinde gazetenin çıkarılmasını sağlayan diğer önemli aktörler olmuşlardır.

Dünyayı etkisi altına alan 1968 gençlik olaylarının Türkiye'de de etkisini gösterdiği dönemde Marksist fikirlere karşı Türk milliyetçilerini koordine etmek, tepkilerini şekillendirmek, fikri zemin oluşturmak için yayınlanan Devlet gazetesi, milliyetçi taban ile aydın zümresi arasında önemli bir misyonu yürütmüştür. Gazete, dönemin siyasi gündemine yaklaşımı ile milliyetçi gençlerin duruş ve tepkilerinin şekillenmesine etki ederken milliyetçi tabanın koordinasyonunu ve motivasyonunu da sağlayan en önemli yayın organlarından birisi olmuştur. Bu çabayı gösteren yazarların başında ise milliyetçi camia tarafından "Galip Ağabey" diye saygı gösterilen Galip Erdem gelmiştir. Erdem, hem Devlet gazetesindeki hem de Bozkurt dergisindeki yazılarıyla gençlerin fikir dünyalarının inşasında etkili olurken (Kösoğlu, 2010: 36) aktüel ile ideolojiyi birbiriyle harmanlayarak dönemin tartışma ortamında gençleri yönlendirebilmiştir. Galip Erdem, yazılarında kendi ismini kullanmakla beraber İlteriş Metin, Bilge Erdem, Oruç Bilge, Pars Bilge, Murat Bilge ve Çağrı Coşkun gibi müstear isimleri de kullanmıştır.

Galip Erdem, üniversite yıllarında arkadaşları ile birlikte Türk Gençlik Teşkilatı'nı kurmuştur. Bu teşkilat içerisinde Tanrıdağ ve Komünizmle Mücadele adında dergiler çıkartmıştır. Ancak bu dergiler fazla rağbet görmeyince fikirlerine mizah katarak Kara Kedi adlı dergiyi yayımlamıştır. Günlük gazetelerin yirmi bin-otuz bin civarından tiraja ulaşabildiği yıllarda Kara Kedi elli bin tirajına ulaşabilmiştir (Oktay, 2013: 25-29). 1959'da Türk Yurdu dergisinin genel yayın müdürü olmuştur (Kösoğlu, 2010: 36). 1961'den itibaren Tercüman, Yeni İstanbul, Son Havadis, Bab-ı Ali'de Sabah ve Zafer gibi gazetelerde yazıları yayınlanmıştır (Oktay, 2013: 39). 1969'dan itibaren Devlet gazetesinde yazmaya başlamıştır. Devlet gazetesi ile birlikte Erdem'in yazıları milliyetçi tabana daha çok ulaşmaya başlamıştır. Türk milliyetçiliğinin önde gelen ideologlarından olan Galip Erdem, yazılarıyla okuyucu kitlesi tarafından tanınan ve takip edilen bir yazar olarak öne çıkmıştır (Çakır, 2022: 39). Diğer yandan 1960'lı ve 1970'li yıllardaki nesiller üzerinde Galip Erdem'in "fikir ve kültür bakımından yetişmesinde, insani ve ahlaki özelliklerinin gelişmesinde ve belli bir yaşayış üslubu kazanmasında çok büyük payı" (Gürgür, 2021: 418) olduğu ifade edilmektedir. Alparslan Türkeş'in Erdem'e "Galip Hoca" şeklinde hitap ederek toplantılarda mutlaka ona danışması ve fikirlerine önem vermesi; Erdem'in, Türkeş'in konuşmalarının hazırlanmasından parti el kitapçıklarının düzenlenmesine kadar birçok faaliyetleri yürütmesi (Oktay, 2013: 108-109) parti içerisindeki etkinliğini ortaya koymuştur. Bütün bu sürece bakılarak Erdem'in Türk milliyetçisi gençlerin vizyonlarını genişlettiği ve Türk milliyetçiliğinin tarihi sürecinde önemli bir yer edindiğini söylenebilir. Türk milliyetçiliği ile ilgili görüşleri, dönemin

milliyetçi duruşunun ve tepkilerinin daha net anlaşılmasını sağlamıştır. Bundan dolayı kendisine “ülkücü neslin ideoloğu” (Metin, 2007: 14) da denilmektedir.

Galip Erdem, Türk milliyetçiliği düşüncesine katkılar sağlamış ve milliyetçi camia tarafından aydın ve kanaat önderi olarak kabul görmüştür. Bu çalışma ile milletçi camiaya önemli katkılar sağlayan Galip Erdem'in Türk milliyetçiliğinin tarihi süreci içerisindeki yeri ve öneminin ortaya konulması hedeflenmiştir. Bunun için Türk milliyetçiliğinin geçirdiği aşamalar, kırılma anlarıyla birlikte ele alınarak Galip Erdem'in bu süreçteki yeri tartışılmıştır. Söz konusu tarihi süreç içerisinde Galip Erdem'in yeri, dönemin bizatihi içinden gelen kişilerin anlatımlarıyla tespit edilmeye çalışılırken Erdem'i bu süreçte önemli kılan fikirleri ise bilhassa Devlet gazetesi bağlamında analiz edilmiştir. Bu kapsamda Galip Erdem'in milliyetçi camianın fikirlerinin şekillenmesindeki etkinliği değerlendirilmiştir. Çalışmanın sonunda ise milliyetçi camianın düşünsel çerçevesinin şekillenmesinde ve doyumluk kazanmasında kanaat önderi olduğu görülmüştür. Bununla birlikte Erdem'in milliyetçi aydın kesim üzerinde 1960'lar ve 1970'ler boyunca etkili olduğu, milliyetçi taban üzerindeki etkisinin ise 1975'ten sonra azaldığı sonucuna varılmıştır.

Osmanlı Devleti'nden Türkiye Cumhuriyeti'ne Türk milliyetçiliğinin tarihsel süreci

Türk milli bilincinin ortaya çıkmasında 19. yüzyılda başlayan aydın kesimin girişimlerinin etkisi olmuştur. Aydınların bu girişimlerinde Avrupa'daki Türkoloji bilimi, önemli bir kaynaktır. Türkoloji bilimi, Çin ve İslam kaynaklarını kullanarak Türklerin İslamiyet öncesi geçmişlerine dair bütüncül açıklamalar yapmıştır. Bu sayede Osmanlı ve İslam kimliği tanımlarının dışında Türk adı verilen milli bir duygu ve kimlik üzerinde tartışmalar başlamıştır (Akşin, 2007: 111). Bu fikirlerin Osmanlı Devleti'nde tanınmasını sağlayan kaynaklardan bir diğeri de Avrupa'ya giden ve kaçınılmaz olarak Avrupa'daki fikri cereyanlardan etkilenen öğrencilerdir (Lewis, 2018: 467). Bütün bu gelişmeler, Türkçülük ideolojisinin küçük bir aydın grubuyla sınırlı kaldığını göstermektedir (Ahmed, 2006: 72).

Aydınların Türk milletiyle ilgili görüşlerine bakıldığında özellikle dil ve tarih yorumlarıyla kimlik duygusunu belirginleştirmeye çalıştıkları görülmektedir. Mesela Sadrazam Ahmet Vefik Paşa, Türkçe'nin Asya'dan Pasifik'e kadar geniş bir alana yayılmış kadim bir ailenin dili olduğunu vurgulamıştır. Süleyman Paşa bir dünya tarihi yazmış ve İslam öncesi Türk tarihini bu kitapta ele almıştır (Lewis, 2018: 470). Bununla birlikte Osmanlı Devleti'nin kendinden ayrılan azınlıklara karşı devam eden mücadelesi, Türkçülük konusunda aydın girişimlerini perçinlemiştir. Nitekim 1897 Türk-Yunan Savaşı'ndan etkilenen Mehmet Emin'in “Ben bir Türk'üm, dinim, cinsim uludur.” dizesiyle kimlik tanımlaması olarak Türklüğü seçmesi bu sebeptendir (Öğün, 2000: 114). 20. yüzyılın başında milli bilince dönük hareketler, Rusya Türklerinin fikirleriyle hız kazanmıştır. Rusya'nın özgül koşullarını içselleştiren aydınların görüşleri, Osmanlı Devleti'nde Türkçülük tartışmalarına yeni bir boyut getirmiştir (Lewis, 2018: 471). Yusuf Akçura'nın, Mısır'da *Türk* adlı dergide yayınladığı *Üç Tarz-ı Siyaset* adlı makalesi Türklük, Osmanlılık ve İslamlık düşünceleri arasındaki muğlaklığı netleştirmesi bakımından kapsamlı ve çarpıcı bir eserdir (Akşin, 2007: 112). Nitekim Akçura, Osmanlı birliğinin parçalanmakta olduğunu gören ilk kişi olarak kabul edilmektedir (Berkes, 2013: 400). Yakın gelecekte bu fikirlerden birinin ağırlık kazanacağını öngören Akçura, İslam ve Osmanlı milliyetçiliğinin yetersizliğine dikkat çekmiştir. Bundan dolayı Asya ve Anadolu Türklüğünün bir araya gelmesi fikrini, devletin geleceği ile ilgili tartışmalara çözüm olarak sunmuştur (Lewis, 2018: 442). Ancak bu tarzda sunulan yol haritalarını veya reçetelerini uygulamak mümkün görünmemiştir. Nitekim Hristiyan unsurların millet bilinciyle harekete geçerek Osmanlı Devleti'ni parçalayacağı korkusu baskın gelmiştir. İmparatorluk sorumluluğundan dolayı siyasal kurum, Türkçülük fikrine yönelmemiştir. Böyle bir durum imparatorluğun kendi kendisini tasfiyesi anlamına gelecektir (Berkes, 2013: 399). Ancak bu süreç Balkan Savaşlarına kadar devam etmiştir. Balkan Savaşları'nın getirdiği ağır yenilgi, Türkçülük fikrinin İttihat ve Terakki tarafından Türk ulusçuluğuna dönüşmesine neden olmuştur (Akşin, 2007: 112). Türkçülüğün siyasal bir harekete dönüşmesinde Balkan savaşları bir milat olsa da Yusuf Akçura, Hüseyinzade Ali, İsmail Gaspıralı, Ahmet Ağaoğlu gibi göçmen Türkçülerin, kimlik inşasında büyük etkisi bulunmaktadır. Bu isimler düşünsel sahada Türk milliyetçiliği fikrini işleyerek asker-sivil kadroları hazırlamışlardır. Söz konusu düşünürlerin milliyetçilik anlayışında halkçılık ile İslamcılık birbiriyle kaynaşmıştır. Panslavist politika karşısında Türkler arasında direnci ve dayanışmayı sağlama amaçları, vazgeçilmez paydaşları olmuştur. Azeri, Kırım ve Osmanlı Türklüğünün birbiriyle kurduğu

bağın temelinde de aynı dinin birleştirici gücünü önemsemişlerdir. Bunun için halkın İslam anlayışı ve pratiklerine dönülmesi suretiyle modernleşme sorunsalını aşacaklarını düşünmüşlerdir (Öğün, 1995: 170).

Türkçülük fikri 20. yüzyılın başında süreli yayınlarla ve dernek faaliyetleriyle de kültürel boyutta tartışılmaya devam etmiştir. Bu alanda dikkat çeken Türk Derneği, 1908’de İstanbul’da kurulmuş ve kendi adıyla da bir dergi çıkartmıştır. Türk Derneği, tarih boyunca bütün Türk kavimleri ve eserlerini araştırmayı amaçlamıştır. Türk Derneği kapandıktan sonra Türk Yurdu dergisi yayınlanmaya başlamış (Lewis, 2018: 473) ve bu dergi kültürel ve siyasi Türkçülüğün tartışıldığı önemli bir platform olmuştur. 1911’de Selanik’te yayınlanan Genç Kalemler dergisi ise bu alanda yine ilgi gören yayınlardan olmuştur. Ömer Seyfettin, Ziya Gökalp ve Ali Canip Yöntem bu platformda Türkçülüğü, ağırlıklı olarak kültürel boyutta ele almışlardır (Öğün, 2000: 120). Kültürel Türkçülük faaliyetleri ise 1912’de kurulan Türk Ocağı ile devam etmiştir (Lewis, 2018: 474-475). Türk milliyetçiliğinin tarihi sürecinde kültürel milliyetçiliğin, siyasi niteliğe evrilmesinde Balkan Savaşlarının kırılma anı olduğu söylenebilir. Balkan Savaşları nedeniyle Batı Rumeli’nin elden çıkması Türkçülük düşüncesini alternatifsiz bırakmıştır. Dolayısıyla imparatorluk sorumluluğundan dolayı dışa vurulmayan Türkçülük, son çare olarak uygulanmaya konmuştur (Akşin, 2007: 113). Hiç şüphesiz bu durum Türk Ocağı’nın önemini artırmıştır. Türk Yurdu Cemiyetinin yayın organı olan Türk Yurdu dergisi, cemiyetin kapanması üzerine Türk Ocağı’nın yayın organı haline dönüşmüştür. Türk Yurdu dergisinde yazan Ziya Gökalp, kültürel ve siyasal Türkçülük kuramcısı olarak yazılarıyla dikkat çekmiştir. Gökalp, İslam’ı Türk milliyetçiliğinin asli unsuru olarak temellendirerek din ile milliyet arasındaki gerilimi aşmaya çalışmıştır. Esasında böyle bir gerilime karşı çok dikkatli davranma ve bunu tırmandırmama çabası, 19. yüzyılın sonu ile cumhuriyet dönemine geçiş sürecindeki Türk milliyetçisi aydınların genelinde mevcuttur (Bora, 2003: 115). Ancak Ziya Gökalp, ulus devlete geçiş sürecinde Türk milliyetçiliğini kapsamlı ele alarak düşünsel çerçevesini çizmesi ve milliyetçiliği, İslam ve Batı medeniyetiyle ilişkisini teferruatlı bir şekilde ele almasıyla öne çıkmıştır. Ona göre çağdaşlaşma, Batı’nın sanayi ve bilimsel gelişmelerini takip etmek iken ona ait olan hayat tarzını, ahlaki değerlerini almayı gerektirmiyordu. İslam’ı ise siyasal amacın dışında toplumsal dayanışmayı güçlendirici bir unsur olarak değerlendiriyordu (Parla, 1993: 56). Türk milliyetçiliği ırkçılığa dayanmazken toplumsal birlik ve beraberliğin temelini dil ve kültür birliğini yerleştirmişti (Parla, 1993: 62-72). Görüşlerinin esas çarpıcı noktasını, bir moral disiplini olarak Türk-İslam kültürünü amaçlaması oluşturuyordu (Gökalp, 1976: 42). Gökalp’te görüldüğü gibi Osmanlı Devleti’nin son dönemindeki Türkçülük fikri hareketlerinde Ahmet Ağaoğlu, Yusuf Akçura, İsmail Gasprıralı, Mehmet Emin Resulzade gibi Türkçüler, Türkçü-İslamcı tartışması yaratmamaya özen göstermişlerdir. Bu bakımdan bu dönemdeki Türkçülük, eski rejimin bir parçası varsayılan dini, köhnemiş kurum olarak kabul eden jakoben paradigmasıyla benzerliği olmayan bir harekettir (Öğün, 1995: 181). Başka bir deyişle Türklük ile İslam arasında sentez arayışı bu dönem Türkçü fikirlerin karakteristiğidir.

Türk milli kimliği ve milliyetçiliği ile ilgili yukarıda gösterilmeye çalışılan örnekler, Türklük kavramını zamansal ve mekânsal boyutun ötesinde bir bütün olarak ele alındığını ortaya koymaktadır. Ancak cumhuriyet dönemi ile birlikte Türk dünyasını kapsayan analizlerden vazgeçilerek Türkiye fikri hâkim düşünce olmaya başlamıştır. Bu paradigma ile PanTürkizm’in siyasal boyutuna kesinlikle set çekilmiş ve Anadolu temelli milliyetçilik anlayışı benimsenmiştir. Anadolu ve Dergâh dergilerinde bir araya gelen Anadoluculuk akımı olarak adlandırılan bu düşünce sisteminde, Turancılığı kültürel boyutta ele alan ılımlı Turancılar dahi eleştirilmiştir. Hilmi Ziya Ülken, Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu, Mükremin Halil Yinanç, Remzi Oğuz Arık, Nurettin Topçu bu akımın düşünsel çerçevesini inşa eden isimlerdir (Yaşlı, 2016: 75). Anadoluculuk akımının önde gelen isimlerinden olan ve Hareket dergisiyle özdeşleşen Nurettin Topçu’nun, Türk milliyetçiliğini 1071’le başlatması, Turancı Türkçülerle uzlaşamayacağını göstermiştir. Bununla birlikte hem Turan milliyetçiliğini hem Kemalizm milliyetçiliğini sert söylemlerle eleştirmiştir. Ona göre Ziya Gökalp’in fikriyatı, maddeci milliyetçiliğe geçiş sürecinin ilk adımıdır. Kemalist milliyetçiliği de bu adımın devamı olarak görmüştür. Laikliği de din düşmanlığını kapatan paravan olarak gören Topçu, halk arasında adaletli bir paylaşım yapmamasından dolayı cumhuriyet dönemi uygulamalarına karşı çıkmıştır (Yaşlı, 2016: 80-81). Topçu’nun fikirlerinde “İslam sosyalizmi” kavramını kullanması ve bunu milliyetçilikle bütünlemesi, muhafazakâr kesimler tarafından eleştirilmiştir. Diğer yandan Anadolucu milliyetçiliğini, Türk tasavvufu ve halk İslam’ı ile sentezlemesi (Bora, 2003: 90) ise Kemalist modernleşmenin radikal

hamleleriyle uyuşamaması sonucunu doğurmuştur. Bu durum Topçu'nun resmî ideolojiye karşı kırınglık yaşamasına neden olmuştur (Öğün, 2000: 130). Atatürk ise Anadolu'nun dini ve emperyal geçmişiyle çizilen milliyetçilik anlayışının modernleşme projesine zarar vereceğini düşündüğü için bu ekole destek vermemiştir. Hatta diğer tarafta Sümerleri ve Hititleri Orta Asya kökenli olarak tanımlayan tarih yaklaşımı vasıtasıyla da Turancuların önünü kesmiştir (Öğün, 2000: 132-133). Bu nedenle "Kemalist milliyetçilik olarak vasıflandırılan tarih tezlerinin, milliyetçiliğin kitlesel ölçekte tutunabilmesini sağlayacak olan herhangi bir toplumsal realite ile ilişkisi daima zayıf kalmıştır. Kemalist kurucu tarih mitleri, tutunumsuz kalmış, bir mythomoteur olamamıştır" (Öğün, 2000: 233). İslam, göçmen Türkçülerin, Ziya Gökalp ekolünün ve Anadoluocuların Türk milliyetçiliği anlayışlarındaki konumunun dışında tutulmuştur. Toplum dayanışmasında kültürel ve ahlaki bir unsur olarak vasıflandırılan İslam, Atatürk'e göre ulus birliğinin unsurlarından biri değildir. Atatürk, İslam'ın bütün ulusların üzerinde Arap ulusçuluğunu dinamik tuttuğuna inanmıştır (Tezcan, 1997: 18-20). Kemalist aydınlar ise bu paradigmaya bağlı kaldıkları için muhalif görüşler tarafından dinin bir baskı araçsallaştırmasının unsuru olacağını kabul etmemişlerdir (Toprak, 2000: 310) ve hatta gücünü fark edememişlerdir.

Laiklik ve ırkçılık sarkacında Türk milliyetçiliği

Cumhuriyet döneminde inşa edilmek istenen devrimci ulus kimliği, İstiklal Harbi'nin inkılaplara ulanarak işlenmesiyle oluşturulmak istenmiştir. Ancak bunun popüler karşılığı bulunamamıştır (Bora, 2003: 52). Zira topluluk ruhunun kapsamı belirlenirken İslami değerler reddedilmiştir. Dinin, milli kimlik inşasında asli bir unsur olarak görülmemesi, halkta hayal kırıklığı yaratmıştır (Bora, 2003: 118). Cumhuriyet Halk Partisi'ndeki (CHP) radikal laiklerin mütedeyyin vatandaşları dahi yobaz ve anti devrimci ilan etmesi, laik sisteme karşı halkta direnç oluşturmuştur (Ahmed, 1996: 20). Bundan dolayı İslami çevrelerin laiklikle uzlaşamaması, üzerlerinde kurulan baskının sebebi olmuştur (Öğün, 1995: 41). Diğer taraftan laikliğin, Türkiye pratiğinde yoruma açık tarafı da mevcuttur. Türk siyasetinde kimi siyasiler, dine karşı liberal yaklaşırken kimileri de tamamen dine karşı mesafeli ve aşırı kontrolcü bir tavır sergilemiştir (Ahmed, 2006: 137). Dolayısıyla Türkiye'de bir dönem laikliğin din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılmasını değil, devlet tarafından kontrol edilebilen bir İslam düşüncesini getirdiği söylenebilir (Ahmed, 2006: 131). Bütün bu süreç, Demokrat Parti (DP) döneminde halkın laik sisteme karşı tepkisini açığa çıkarmıştır. Esasında DP, ilk döneminde dini hürriyetler konusunda serbestlik sağlarken mevcut rejimi korumak için çıkarttığı Atatürk'ü Koruma Kanunu, laik cumhuriyet sistemine samimiyetle bağlı olduğunu göstermek niyetine işaret etmektedir (Ahmed, 1996: 467). Ancak 1955'ten sonraki süreçte din, siyasi rekabet sürecinde araçsallaşmıştır. Bir taraftan CHP, türbeleri kendilerinin açtığını iddia ederken diğer taraftan DP, Arapça ezan, din dersleri ve dini radyo yayınlarının kendi dönemlerinin eseri olarak savunmuştur (Ahmed, 1996: 461) DP'nin 1957'den itibaren mütedeyyin kesimlerin oyunu almak için dinsel eğilimlere yaptığı vurgular (Mardin, 2006: 186), dini popülist siyasetin en güçlü enstrümanı haline getirmiştir. Bu tartışmalar basın-yayın hayatında da kendini göstermesi nedeniyle laiklik meselesi bir grup siyasi ve aydınla sınırlı kalmamıştır. Cumhuriyet döneminin fikri tartışmalarında Türk sağı üzerinde büyük etkiye sahip olan Necip Fazıl'ın 1943-1978 yılları arasında yayınlanan Büyük Doğu dergisi, İslamcılık fikrinin önemli düşünsel merkezlerinden birisi olmuştur. Dolayısıyla Necip Fazıl'ın fikriyatı sadece antikomünizmle sınırlanamaz. Kemalizm, Batılılaşma düşüncesi, sol fikirler ve yapılar Necip Fazıl'ın tenkit ettiği konuların başında gelmiştir (Yaşlı, 2016: 100-101). O halde Türk milliyetçiliğinin kavramsal çerçevesi dahiline alınmayan dinin, sonuçları itibarıyla Türk siyasetinin en önemli sorunlarından birisi olduğu söylenebilir.

Türk milliyetçiliğinin en önemli açmazı ve çözümlemesi gereken konulardan bir diğeri de ırkçılık ile ilişkisi olmuştur. İkinci Dünya Savaşı'nın milliyetçilik akımlarını ırkçılığa dönüştüren örnekler sunması, Türkiye'deki milliyetçi yayınları ve söylemleri de etkilemiştir. Bu konuda en çarpıcı isim hiç şüphesiz Nihal Atsız'dır. Orhun ve Atsız dergileri, onun politik ırkçı ve Turancı çizgisini en net gösteren yayınlar olmuştur (Öğün, 2000: 137). Bu yayınlarda bilhassa ırkçı ve yabancı düşmanlığı üzerine kurulmuş olan retorik, kendisini Ziya Gökalp'te ve diğer Türkçülerle köklendirmiştir. Ancak Nihal Atsız'ın bütün Türklerin birleşmesine dönük söylemleri ve ırk merkezli devlet ve toplum tasavvuruna sahip olan Türkçülüğü, Ziya Gökalp ve Yusuf Akçura Türkçülüğünden oldukça farklıdır (Yaşlı, 2016: 25-26). Yukarıda anlatılanlar Türkiye'deki sağ düşüncenin üç kola ayrıldığını göstermektedir. Büyük Doğu etrafında toplananlar için davanın adı, üstü kapalı İslam iken Anadoluocular, Türklerin Anadolu tarihiyle ortaya çıkardığı değerler üzerine bina edilmiş milliyetçiliği savunmuştur (Güven, 2006: 203) Atsızcı

olarak bilinen Türkçülerde ise milliyetçilik radikalleşmektedir. Bütün bu üç düşünsel yapı, karşısına kendi muhalifini çıkarmıştır. Bunlardan ilk ikisi laik sistem ile uzlaşmaz bir görüntü ortaya koyarken Atsızcılar ise fikriyatında marjinal unsurları taşıması nedeniyle Türkiye’yi kapsamaması konusunda tartışmalı bir tablo sunmuştur.

İdeolojik ayrılıkların koyulaştığı dönemde Türk milliyetçiliği ve Galip Erdem

1961 Anayasası, insan hak ve hürriyetler konusunda geniş özgürlükler getirmiştir (Tanör, 2017: 378). Anayasanın sağladığı özgürlük ortamı içerisinde işçilerin haklarını savunmak için kurulan Türkiye İşçi Partisi’nin (TİP) kalkınma modelini sosyalizm oluşturduğu için sosyalizm meşru hale gelmiştir. Bu nedenle sosyalist aydınlar tarafından TİP adeta çekim merkezi haline gelmiştir (Ersan, 2014:18). Diğer taraftan Yön dergisi ise Türkiye meselelerinin ekonomik alt yapılarını ve bu nedenle oluşan sınıfları analiz eden yazarlarıyla sol düşüncenin güçlenmesini sağlayan en önemli kaynaklardan biri olmuştur (Karadeniz, 1975: 54-76). Türkiye’de yaşanan bu gelişmeler sol düşünce adına ilktir. Nitekim 1960’a kadar bir takım sınıfsal ve etnik ayrılıkların varlığı reddedilmiştir. Türkiye siyasetindeki en önemli ayırım, ilerici-gerici tartışmasıyla sınırlı kalmıştır. Ancak 1960’tan sonra Türkiye’nin sosyo-ekonomik yapısının eksiklikleri ve çelişkileri sınıfsal temelli açıklamalarla beslenen sağ-sol ayrımını ortaya çıkarmıştır (Toprak, 2000: 309). Bu durum ise ideolojik grupların ve örgütlerin gittikçe kutuplaştığı kaotik bir dönemi başlatmıştır.

Türk solunda bu gelişmeler yaşanırken sağ düşüncedeki yapıların üç gruba ayrıldığı yukarıda belirtilmişti. Ancak her üç akımın da idealize ettiği fikirlerin Türkiye’yi bütünlemesi konusundaki tartışılan yönleri, kitleselleşen sola karşı Türk sağında yetersizlik hissettirmiştir. Bu nedenle 1960’lı yılların başında üniversite öğrencileri ve -Talat Aydemir’in 1962’deki askeri darbe girişimine katılan-emekli edilen askeri öğrenciler tarafından Üniversiteliler Kültür Kulübü (ÜKK) kurulmuştur. ÜKK, konferanslar ve seminerlerle fikri konularda entelektüel tartışmalar yaparak Türk milliyetçilerinin toplandığı bir merkez haline gelmiştir. Fikri tartışmaların en önemli isimlerinden olan Galip Erdem, “düşünce ve ideoloji öğretmeni” olarak üniversite öğrencileri üzerinde etkili olmuştur. Galip Erdem’in bu toplantılarda ele aldığı konular milliyetçilik, Marksizm, Türk-İslam Terkibi, Faşizm, Nazizm, Türklük Dünyası gibi ideolojik konulardan oluşmuştur (Okan, 2015: 111-112). Nevzat Kösoğlu ise anılarında ÜKK derneğinin “seminercisi, konuşmacısı, her şeyi” olarak tanımladığı Galip Erdem’e asıl konuşmacı olarak dikkat çekmektedir (Çakır, 2010: 168-169). O halde Marksizm’in teorik çerçevesinin Türkiye realitesiyle sentezlenerek sol düşünceyi güçlendirdiği bu dönemde Galip Erdem, milliyetçilerin düşünsel çerçevedeki boşluklarını tamamladığı ve Türk milliyetçiliği ideolojisine doyumluk kazandırdığı söylenebilir. Nitekim Nuri Gürgür’ün ”60’lılar olarak tanımladığımız, benim neslimin ve sonraki 60’lı ve 70’li milliyetçi iki neslin fikir ve kültür bakımından yetişmesinde, insani ve ahlaki özelliklerinin gelişmesinde, belli bir yaşayış üslubu kazanmasında çok büyük payı vardır.” (Gürgür, 2021: 418) şeklinde tanımladığı Galip Erdem, Türkiye’de ideolojik tartışmaların ve kutuplaşmaların yaşandığı yıllarda milliyetçi kesimin fikir inşacı ve kanaat önderi olarak öne çıkmıştır. Bilhassa 1965-1970 yılları arasında Türk milliyetçiliği fikrinin muhteva kazanmasında büyük payı olmuştur. Bununla birlikte etkisinin salt düşünsel düzeyde olduğu söylenemez. Kösoğlu’nun ifadesine göre Erdem, tutum ve davranışlarıyla da gençlerin takip ettiği bir isimdir (Kösoğlu, 2010: 41). Bundan dolayı söylemlerinin hitap ettiği kitlede eylemsel dönüşümlere ve pekiştirmelere neden olduğu ileri sürülebilir.

Türk milliyetçilerinin güçlenen sol düşünceye karşı çeşitli kesimlerdeki Türk milliyetçilerini teşkilatlandırmak için oluşturduğu ikinci yapı Kübitem (Kültür, Bilim ve Teknik Merkezi) olmuştur. 1960’lı yılların sonunda Ankara’da kurulan Kübitem, üniversitelerin ideolojik kamplara bölündüğü dönemde milliyetçi aydınların buluştuğu ve üniversite öğrencilerine seminerler verdiği bir merkezdir. Kübitem’in çalışmalarını yaptığı dönemde de Galip Erdem’in milliyetçi gençlere rehber olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim bu merkezin kurucularından olan İskender Öksüz, milliyetçilerin fikri alandaki sorunlarına çözüm aramak için Galip Erdem’e başvurduklarını ifade etmekte ve “Yalnız gördüğümüz problemleri değil, henüz algılayamadıklarımızı da tespit edip çözen fikir merkezimizdi.” (Öksüz, 2007: 27) şeklinde Erdem’i tasvir etmektedir. Türk milliyetçiliğinin entelektüel zemindeki faaliyetleri ve örgütleri, ÜKK ve Kübitem gibi yapılarla devam ederken diğer taraftan siyasi sahada da teşkilatlanmaya başlamıştır. Bunun ilk adımı, Türkeş ve arkadaşlarının CKMP’ye girmeleri ve 1965’te Alparslan Türkeş’in partiye genel başkan seçilmesiyle (Bora ve Can, 2015: 53) atılmıştır. CKMP, programında açıkça laikliğin dinsizlik olmadığını ve devlete din izafe edilmemesi gerektiğini savunmuştur (CKMP

Programı, 1965: 8). Ancak CKMP'nin MHP'ye dönüştüğü 8-9 Şubat 1969 Adana Kongresi'nde Türkeş, Türklük ve İslamlığı aynı potada birleştirerek MHP'nin ideolojik bakışını netleştirmiştir:

“İçimizde Tanrı Dağı'ndan taşıdığımız Ergenekon settini eriten ateş, gönlümüzde, zihnimizde Hira Dağı'ndan doğan güneşin ışığı var. Biz Müslüman Türk'ün öz nizamını, milli nizamını temsil eden milli hareketiz. İslam imanı ve fazileti, Türklük şuur ve gururu, Türk harsı ile 21. yüzyıl medeniyeti feza, atom, elektronik çağının yeni Müslüman Türk medeniyeti; davamız budur.” (Büyük Kurultay, Mart 1969: 14)

MHP'nin ideolojik çerçevesinin inşasında ve siyasi faaliyetlerinde Türkeş'e yakın olan asker kökenliler ile ideolojik zenginliği sağlayan entelektüel grup bulunmaktadır (Bora ve Can, 2015: 53). Dolayısıyla MHP'nin ideolojik yaklaşımında asker kökenlilerle entelektüel grubun etkili olduğu söylenebilir. “Parti kadrolarında ve gençlik üzerinde de en büyük etkiye sahip” (Zeybek, 2014: 48) kişi olarak tasvir edilen Dündar Taşer, MHP'nin asker kökenliler grubundan sayılmaktadır. Taşer, MHP'nin ideolojik yönünü, Atsız ekolü olan seküler milliyetçilikten Türk-İslam milliyetçiliğine dönüşmesinde ve pekişmesinde etkili olmuş bir isimdir. Din ile milliyetçiliğin bağlantı noktasında bilhassa Osmanlı'yı öne çıkartmıştır (Yaşlı, 2019: 229). İlay-ı Kelimetullah'ı “milli iman” (Aksun, 2021: 113) olarak tanımlaması İslamlaşan Türkçülüğün aksine Türkleşen İslam'ı savunduğunu göstermektedir. Bu yönden oldukça dikkat çekicidir. Başka bir deyişle Türk milliyetçiliği tarihi sürecinde Türklerin İslam'la birlikte Arap kültürü içinde eridiğini ileri süren görüşlerin aksine İslam'ı Türkleştirmektedir. Taşer, paradigmasını temellendirirken simgeleştirdiği Osmanlı Devleti örnekleriyle de sınırlı kalmamıştır. Ayrıca İslam öncesi destanları ve efsaneleri İslamlaştırarak anlatan Türk geleneğini, görüşlerinin kanıtı olarak örnek verir:

“Destanlarını bile İslamileştirmiş, İslam'da adeta erimiştir. Bu, Müslümanlığın bizim için ne derece millileştiğini, tamamen bize ait bir inanış haline geldiğini gösteriyor...şunu söyleyeyim ki, Arap bile bunu yapamamıştır.” (Aksun, 2021: 168).

MHP'nin ideolojik bakışını, yukarıda görüldüğü üzere Türk-İslam düşüncesinde temellendirmesi diğer Türkçü ekip olan Atsızcılarla ihtilaf yaşamasına neden olmuştur. Bu ihtilafın başlangıcı ve tarihi seyri araştırmanın kapsamı dışındadır. Ancak Türk-İslam düşüncesinin, Atsızcı gruba mensup olan Türkçülerde kafa karşılıklığı yaratması, her iki grubun da milliyetçi olmasına rağmen derin görüş ayrılıkları yaşadığını göstermektedir. Şöyle ki, Atsızcı Türkçü ekibin Türk-İslam milliyetçiliğinin etkisini genişletmesi sonucunda seküler milliyetçiliği sorgulamaya başladıklarını Erol Kılınç'ın anılarından öğrenmekteyiz. Kılınç'ın ifadesine göre Atsız'ın kurduğu Türkçüler Derneği'ne mensup olanların Türk-İslam terkiğini kabul etmelerinde içsel huzursuzluklar yaşanmıştır. Nitekim Atsız'ın Türk milliyetçiliği anlayışında İslam, millet inşasının bir parçası değildir. Türk milliyetçisi olmalarına rağmen İslam'ın milliyetçilikle uyumunu tam olarak netleştiremeyen Erol Kılınç, bu konuyu Galip Erdem'e sorduğunu ve onun açıklamalarından sonra İslamiyet'le ilgili daha çok kitap okumaya başladığını belirtmiştir. O halde Galip Erdem'in MHP teşkilatlarında partinin ideolojik çerçevesinin benimsenmesini, seminerler ve konferanslar yoluyla taban ile kurduğu ilişki neticesinde sağladığı ileri sürülebilir. Dündar Taşer'in asker kökenliler içerisinde ideolojik yapıyı güçlendiren açıklamaları, entelektüel grup içerisinde de Galip Erdem tarafından devam ettirilmiştir:

“Din, İslamiyet milliyetçiliğin özünde olan bir şeydir; ama milleti inkâr ederek toplumu Ümmetten ibaret gören anlayış, bizim dışımızdadır; esasen İslamiyet'e de uymaz, çünkü kavimleri, dilleri, ayrı ayrı olarak yaratan da Kur'an'a göre Allah'tır.” (Erdem, 2012: 113).

Hiç şüphesiz Erdem'in Türk milliyetçileri üzerinde en etkili olduğu yayınların başında Devlet gazetesi gelmektedir. Devlet gazetesi Şubat 1969'daki MHP'nin Adana Kongresinden çok yakın bir süre sonra -Nisan ayında- MHP'nin gayri resmi organı olarak yayın hayatına başlamıştır. Milliyetçi Hareket'in fikriyatını yapan bir yayın organı olarak öne çıkan Devlet gazetesinin sahibi İbrahim Metin, sıklıkla Galip Erdem'den gazetede yayınlanması için yazı talep etmiştir. İbrahim Metin, Erdem'in milliyetçi camianın ideoloğu olarak önemsendiğini ve fikirlerinin etkili olduğunu belirtmektedir (Metin, 2007: 14). Bundan dolayı bu çalışmada Devlet gazetesi, Erdem'in fikriyatını anlamak için tercih edilmiştir.

Galip Erdem'in Türk milliyetçiliği düşüncesi

Galip Erdem, Türk milliyetçiliğinin esas unsurlarını belirlemek için öncelikle millet kavramını analiz etmiştir. Galip Erdem'e göre milleti, millet yapan ortak bir vasıf, millet tanımlaması için yeterlidir. Zira her milletin kendine ait özellikleri bulunmaktadır (Erdem, 1976b). Ortak vasıftan kastettiği şey, bir millete ait olan ayırıcı bir özelliktir. Ama bu noktada da ortak vasfın bütünlüyci olmasına dikkat çekmiştir. Bir başka deyişle millet tanımı, milletin tamamını kapsayacak şekilde ortak nitelikte olması gerekmektedir. Bu durumda milletlerin kimliği, başka milletlerden ayrılan yönleri nedeniyle çeşitlenmektedir. Dolayısıyla her millete uyarlanan bir tanımın olmaması son derece doğaldır (Erdem, 1976). Erdem, bu düşüncesini pekiştirmek için millet tanımında öne sürülen bazı kriterlerin yanlışlığını ortaya çıkarmaya çalışmıştır. Bu kapsamda dil birliğini kriter olarak seçen milliyetçilere karşı Yahudilerin mevcut durumlarını örnek göstermiştir. Buna göre İbranicenin Yahudiler arasında yaygın olarak kullanılmaması, dil birliği fikrinin kapsayıcı bir tanım olmadığını göstermektedir. Devlet birliği fikrini ileri sürenlerin yanlışlığını ise Almanya'nın ikiye ayrılmasına rağmen Alman milletinin ikiye ayrılmamasıyla gerekçelendirmiştir. (Erdem, 1976c). Ülke birliği fikrinin ise Türk milleti gibi birçok coğrafyaya yayılmış milletler için bağdaşmayacak cinsten bir durum olduğunu belirtmiştir (Erdem, 1976d). Erdem, "...Devletin hakimiyet sahasına ülke, milletin yaşadığı topraklara vatan denir." (Erdem, 1976e ; Erdem, 1976c) genellemesinden yola çıkarak Türk milleti için öne sürülen siyasi sınır kriterlerine karşı çıkmış ve bu durumu şöyle özetlemiştir: "*Kurtuluş Savaşı'nda gayretlerimiz, mesela Ege Bölgesinin kurtarılmasına yetmeseydi, ne diyecektik? Sınırlarımız dışında yaşadıkları için Egelileri Türk saymayacak mıydık?*" (Erdem, 1976d). Erdem, uyruk birliğini de "ortak vasıf" kriteri olarak değerlendirmemiştir. Bu tanımın sadece hukuki boyutta geçerliliğinin olduğunu, içtimai sahada bir kıymet taşımadığını belirtmiştir. Nitekim anayasaya göre Türkiye Cumhuriyeti'ne vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkesin Türk olarak tanımlanması, Türk milletinin tanımı için doğru değildir. Erdem, "*Bütün vatandaşlarımız kendini Türk hissediyorlar mı?*" (Erdem, 1976e) sorusu ile uyruk tanımlaması ve millet tanımlamasının farklı olduğunu göstermeye çalışmıştır.

İleri sürdüğü bu tanımlama formasyonlarında esasında itiraz yollarını kapalı tutarak her milliyetçi görüş tarafından onaylanabilecek bir tanımlamayı temel oluşturmaya çalışmıştır. Bunun sebebi milliyetçi-muhafazakâr görüşlerin çeşitli formasyonlarının onda yarattığı rahatsızlıktır. Türkiye'de 1945'ten itibaren sağ düşüncede önemli fraksiyonlar belirmesiyle birlikte milliyetçilik kavramına yönelik de farklı görüşler ortaya çıkmaya başlamıştır. Anadoluocular, Türkçü-Turancılar, Büyük Doğu Grubu, Milli Sosyalistler olarak görülen Hareketçiler söz konusu fikri kamplaşmanın başlıca grupları olmuşlardır (Türkdoğan, 1996: 179). Toprağa dayalı bir milliyetçilik anlayışı sunan Anadoluocular, kimlik tanımlamalarını 1071'den itibaren ele almışlardır. Turancılığın, Türk toplumunda yarattığı unutulmaz acıların ve tecrübelerin birikimi olarak ortaya çıkmıştır. Özü itibariyle tepkisel bir milliyetçiliğin izlerini taşıdığı görülmektedir (Atabay, 2017: 517). Milli Sosyalistler de 1071 yılını merkeze yerleştirmiş ancak İslam düşüncesinin Anadolu'yu şekillendirdiğini iddia etmişlerdir (Kaçmazoğlu, 2000: 219). Bu grupların Türkçü-Turancı ekipten en belirgin farkı, kimlik inşasında seçtikleri başlangıç noktaları olmuştur. Hareketçiler bu kapsamda Türkçü-Turancı gruptan ayrılmıştır. Hareketçiler, ferdi ihtiraslardan bağımsız olarak milletin refahı için bütün toplumu seferber etmeyi "Müslüman Anadolu Sosyalizmi" olarak tanımlayarak ideolojik yapılarını oluşturmuşlardır (Kaçmazoğlu, 2000: 224). Türkçü-Turancı kadro ise Marksist fikirlerin her türlü biçiminin karşısında yer almışlardır. Ayrıca din, onlar için kimlik tasavvurunda vazgeçilmez bir unsur olmamıştır. Büyük Doğu grubu ise kimlik oluşumunda İslam'ı ön plana çıkartarak dini hassasiyetlere vurgu yapmıştır. Galip Erdem, bu farklılıkların gençlerde zihinsel kargaşaya neden olduğunu ve bu durumun gençlerin Türk milliyetçiliği mefkûresi altında toplanmalarına engel olacağını ifade etmiştir. Bilhassa Turancılık-Anadoluculuk tartışmalarının Türk milliyetçiliğine büyük zararlar verdiğini düşünmüştür. Bu tarz ayrılıklara sebep olmaktan korktuğu için millet tanımına kesin kriterler koymaktan kaçınmıştır (Erdem, 1976f). Esasında milliyetçilik ideolojisinde hangi kültürel öğelerin ulusal kriter olarak seçilmesi hususunda evrensel bir kalıp söz konusu değildir. Herhangi bir kültürel öge, bir ulusun tanımlayıcı işareti olabilir. Burada hangi koşullarda hangi kültürel öğelerin ulusun belirleyici işareti olarak seçildiği önem taşımaktadır (Smith, 2013: 263). Dolayısıyla Galip Erdem'in Türk milliyetçiliğinin tanımsal çerçevesini çizerken keskin çözümlenmelerden kaçınmasında dönemin siyasi ve toplumsal şartlarının dikkate alındığı ileri sürülebilir. Marksizm'e temayülün önleyici bir güç olarak düşünülen milliyetçilik ideolojisinin, toplumun farklı

kesimlerini kapsayarak geniş bir cephe oluşturması için soyut analizlerden daha ziyade pragmatik amaçlara yönelik olduğu çıkarımı yapılabilir.

Galip Erdem, Türk milleti ile ilgili kavramsal tanımını ise İslamiyet öncesi dönemden itibaren ele almıştır. Erdem'e göre ilk Türk devletlerinden itibaren devlet birliği, saha birliği, nüfus birliği ve bağımsız bir devletin varlığı Türklerde mevcuttur. Bununla birlikte millet şuurunun inşasını ise Orhun kitabeleri ile temellendirmiştir (Erdem, 1976a). Erdem, Avrupa'nın Fransız İhtilali'yle ulaştığı millet vasfına ve milliyet duygusuna, Türklerin henüz sekizinci asırda ulaştığını öne sürerek (Erdem, 1976) Türklerdeki millet bilincinin asırlar öncesine dayandığını ifade etmiştir. Erdem'in bu bakış açısı, cumhuriyet ideolojisinin Türk tarih teziyle uyumludur. Nitekim Türk tarih tezine göre Türk milletinin tarihi, Osmanlı tarihinden asırlar öncesine gidebilecek derinliğe ve uygarlığa sahiptir. Bu bakış açısının birinci vurgusu, Türk milletinin eski çağlardan beri uygarlık kurmaya muktedir olduklarını gösteren millet-medeniyet ilişkisine yöneliktir. İkinci vurgusu ise Türklerde millet inşasının Batı'daki dönemlerden asırlar öncesinde başladığını gösteren özcü yorumlamalar içermektedir. Bu kapsamda Galip Erdem'in Türk milletinin inşasına yönelik fikirlerinin cumhuriyet dönemi tarih teziyle benzeştiği görülmektedir. Ancak bu benzerlik kısmidir. Zira Hititleri ve Sümerleri Türk kültür dairesi içine alan tezlerin aksine soy birliğini esas almıştır. Ancak ondaki soy nosyonunda kan bağı öne çıkmamıştır. Dünya Türkleri konusunda soy birliğini esas alırken Türkiye özelinde soy, aidiyet duygusuyla özdeşleştirilmiştir. Buna göre Erdem, kendisini Türk sayan ve başka bir soya aidiyet duygusu taşımayan ve birlikte yaşamak isteğine sahip olan herkesi, millet kavramının eşit paydaşları olarak kabul etmiştir (Bilge, 1974: 12; Kösoğlu, 2010: 95). Bu bağlamda farklı etnik kökenlerin millet birliğine tezat oluşturmayacağını düşünmüştür. Bu argümanını, Türkiye'de vatandaşlar arasında yapılan evlilikler, Millî Mücadele yıllarında Doğu'daki aşiretlerin verdiği destekler ve bin yıllık ortak yaşamla temellendirmiştir. Dolayısıyla farklı dilleri konuşmak, millet birliğine engel teşkil etmemektedir (Metin, 1974).

Erdem'in söz konusu düşünceleri, Nihal Atsız'ın ırk ve soy kavramlarını üstün tutan millet tasavvurunun dışındadır. Atsız'a göre Türklerin karakterinin bozulmaması için yabancı kanlarla karışmaması gerekmektedir. Ancak "milli bir düşünce" olarak öne sürülen bu sav, Türk milliyetçilerinin ırkçı olarak itham edilmelerine neden olmuştur (Ertekin, 2017: 379). O halde Galip Erdem'in düşüncelerine bakıldığında Türkiye şartlarının dikkate alınarak "bütünleştirici" bir milliyetçi paradigmayı, ortak değer haline getirmeye çalışan çabanın ürünü olduğu görülmektedir. Bu çabanın diğer yönünü ise Türkiye'de bölgeler arası ekonomik farklılıkları devamlı surette vurgulayan sol düşüncenin etkisini kırmaya yönelik olduğu düşünülmelidir. Nitekim Doğu halkının Türkçe'den başka dilleri konuştuğu için hor görüldüklerine dair söylemler; ırk, dil, din, mezhep farklılıklarından dolayı ayrımcılık yapıldığına dair şikayetler ve ayrımcılığın faşizm, ırkçılık ve ümmetçilik olarak tanımlanması (Ekinci, 1967: 17; Çiltaş, 1969: 5). Türk milliyetçiliği ideolojisinin sorgulanmasına neden olmuştur. Dolayısıyla dönemin basın-yayın organlarının ve sol görüşlü örgütlerin en önemli konularından birisi olan Doğu meselesinde iktisadi ihtiyaçların karşılanması taleplerine etnik köken farklılıklarının da eklenmesi, toplumsal bütünlüğün zarar görmesine yönelik endişeleri ortaya çıkarmıştır. Galip Erdem'in yazılarında keskin ifadelerden kaçınarak kapsayıcı açılımlar yapmasının bir diğer sebebinin de "bütünleştirici" milliyetçi ideolojiye duyulan ihtiyacın olduğu görülmektedir.

Galip Erdem'in İslam dinine yaklaşımı ise Cumhuriyet dönemi siyasal kurumun bakışından farklılaşmaktadır. Cumhuriyet döneminde, milliyetçilik laik ve rasyonalist kalıpta benimsenmiştir. Kitleler ise milliyetçilik düşüncesini dinle birlikte benimsemişlerdir. Diğer yandan laiklik doğrultusunda yapılan dini reformlar, İslam adet ve an'anelerini muhafazaya devam eden kitleler tarafından tepkiyle karşılanmıştır (Karpas, 2017: 332-350). Erdem'e göre Cumhuriyet döneminin dine karşı mesafeli duruşu ve Osmanlı'nın yıkılış sebebi olarak taassubun gösterilmesi problemleri bir bakıştır. Yobazlıkla İslamiyet arasında kurulan bağlantı ve bunun resmi devlet himayesine alınarak titizlikle korunması uzun yıllar meselenin yanlış değerlendirilmesine sebep olmuştur. Erdem'e göre taassup bir sebep değil, yıkılış sebeplerinden doğan bir neticedir (Bilge, 1969b). Dolayısıyla dinin, toplumsal dayanışmayı sağlayan fonksiyonu üzerinde durulmaması Erdem'e göre halkın laik sisteme karşı mesafeli durmasına neden olmuştur. Resmi bakış, dini bir vicdan meselesi olarak görmüştür. Bu bakış açısını sorunlu görmemesine rağmen laikliğin dindarları incitecek tarzda uygulanmasını eleştirmiştir (Erdem, 1973d:

5). Erdem'e göre Türkiye'de kutsal değerlerin muhafazası ile ilgili düşüncelerin dahi irtica olarak addedilmesi, çözümlenmesi gereken bir meseledir. İrtica söylemini bazı çıkar gruplarının sıklıkla gündemde tuttuğuna hükmetmiştir (Erdem, 1970: 11-12). Sonuç olarak Erdem'in milliyetçilik görüşünde seküler milliyetçi özün olmadığı söylenebilir. Bununla birlikte Erdem'in 10-11 Mayıs 1969'da toplanan "Milliyetçiler İlmî Semineri'nin çok hayırlı bir başlangıç sayılması gerekir" şeklinde yorumlaması, Türk-İslam Milliyetçiliği terkinine doğru yönelişin işaretlerini vermektedir. Seminer raporu, "Milliyetçi Türkiye'ye Doğru" ismiyle kitap olarak yayınlanmıştır. Erdem, bu kitabın din ile ilgili görüşlerini gazetede değişiklik yapmadan yayınlamıştır. Söz konusu raporda İslamiyet, milliyetçiliğin vazgeçilmez bir unsuru olarak ilan edilmiştir. (Bilge, 1970d). Bununla birlikte bu toplantı, daha sonra Türk-İslam Sentezi'ni kabul edecek olan Aydınlar Ocağı'nın nüvesi olmuştur (Bora ve Can, 2015: 122). Milliyetçiler arasındaki fikir ayrılıklarını ortadan kaldırmak için yapılan bu toplantı dini, milliyetçiliğin temel kriteri olarak ele alarak kurucu iradenin milliyetçilik modelinin dışına çıkmıştır. Aynı zamanda Ziya Gökalp'in inanç ve kültüre dayalı kapsayıcı milliyetçiliğinin (Saklı, 2011: 4) izlerini taşımaktadır. Din ile milleti, milliyetçiliğin eşit dozdaki vurgusu olarak değerlendiren "Türk-İslam milliyetçiliği" olarak literatüre geçen bu bakış açısı 1970'ler boyunca milliyetçi entelektüeller ve teşekküllerde sosyal bir gerçeklik ve ideolojik bir program olarak savunulmuştur.

Galip Erdem, Türk milliyetçiliğinin düşünsel çerçevesini çizerken Ziya Gökalp fikriyatına bağlı kaldığı anlaşılmaktadır (Kösoğlu, 2010:43). Zira Ziya Gökalp, Türk milliyetçiliği görüşünde -siyasal mananın dışında- "Türk-İslam harsı ibda etmeye çalışmalıyız." (Gökalp, 1976: 42) şeklinde İslam ile Türklüğü birbirinden ayırmamış ve bu kültür dairesinin inşasını amaç haline getirmiştir. Galip Erdem'in de bu görüşe bağlı kalarak dini, milli kültürün esas unsurlarından gören yaklaşımının, Ülkü Ocaklarının büyümesinde etkili olduğu ileri sürülebilir. Nitekim Ülkücü Hareketin taşra kitleleri Batıcı, laik, Kemalist geleneğe mesafeli; kozmopolit kentli unsurlara karşı tepkilidir. Bununla birlikte İslam'ı manevi ve ahlaki bir kimlik olarak sahiplenmektedir (Bora ve Can, 2015: 50). Dolayısıyla Türk-İslam düşüncesinin kitleleri kapsadığı ortaya çıkmaktadır. Bu durumda Galip Erdem'in çabası, milliyetçi seçkinlerin toplum içerisindeki farklılıkları, ortak paydaları öne sürerek çözümlenmeye çalışmalarının (Öğün, 2000: 68) Türkiye özelindeki örneği olarak da yorumlanabilir. Galip Erdem, laik sisteme karşı muhalif bir kitle oluşturmadan yanlış gördüğü laik sistem pratiklerinden yola çıkmıştır. Bu nedenle Ziya Gökalp'in düşüncelerinden mülhem fikirleriyle cumhuriyet dönemi siyasal kurumunun ulus inşa etme sürecinden ayrılmıştır. Ancak bunu yaparken mevcut siyasal yapıyla kavgalı olmamıştır. Bir başka deyişle laik sistemde müteedeyin kitlelerin hassasiyetlerinin siyasal kurum tarafından önemsemesinin mümkün ve zaruri olduğunu göstermeye çalışmıştır. Dolayısıyla Erdem'in düşünceleri sancısız bir dönüşüme yöneliktir. 1960'lı ve 70'li yılların milliyetçilik anlayışı olan Türk-İslam düşüncesi, kitleler üzerinde oldukça etkili olmuştur. Bu nedenle Milliyetçi kitlenin niceliksel büyümesinin arkasında ideolojinin çekim merkezi olması önemli bir etkidir. Öyle ki 1977'de Ülkü Ocakları, dokuz yüz şubeye ve bir milyon üyeye ulaşmıştır (Ülkü Ocakları 5. Kurultay'ından Notlar, 1977: 3). Böylelikle Türk milliyetçiliği fikri ilk defa kitleleşmiştir. Bu bağlamda Galip Erdem'in "ülkü neslin ideoloğu" sıfatıyla tanımlanması, Türk milliyetçiliği düşüncesini aktüel sorunlarla harmanlayarak yeniden üretmesiyle açıklanabilir. Nitekim Türk-İslam düşüncesi, milliyetçi camiada 1977'ye kadar etkili olmuştur. 1977'den sonra ise İslami vurgular artmış, Türklük ile İslamlık arasındaki denge Türklük aleyhine bozulmuştur. Ülkü Ocakları, milliyetçi fikir inşacılarının Türk-İslam düşüncesinde oluşturdukları din ile rejim arasındaki hassas dengeyi sarsmışlar ve orijinal ideolojiden uzaklaştırmışlardır. Mevcut düzeni yıkmayı, Takrir-i Sükûn Kanunu ve Medeni Kanun'u ortadan kaldırmayı, İslam düzeni kurmayı hedeflemeleri ve mücadelelerini cihat olarak temellendirmeleri (Ülküdaşlarımız Hazırlanmalıdırlar, 1979: 3; Kerimoğlu, 1976: 6; *Nizam-ı Alem*, 1979: 1; *Yeni Bedir Savaşı ve Cihada Çağrısı*, 1978: 3-12; Küçükbrahimoğlu, 1977: 7; Yazıcıoğlu, 1977: 3). Milliyetçi Hareket'in en başında düşünsel çerçevesini çizen Dündar Taşer ve Galip Erdem çizgisinden çarpıcı bir şekilde ayrıldıklarını göstermektedir. Erdem ve Taşer'de İslam, tıpkı Ziya Gökalp'te olduğu gibi siyasal bir düzen olarak düşünülmemiştir. Bu fikir inşacılarına göre İslam, toplumsal dayanışmayı sağlayan moral sisteminin vazgeçilmez bir unsuru olarak Türk milliyetçiliğinin ayrılmaz bir parçasıdır. Ancak 1977'den sonraki milliyetçi çizgideki değişime bakıldığında Taşer'in ve Erdem'in etkisinin milliyetçi taban üzerinde etkisinin azaldığı görülmüştür.

Türk milliyetçiliğinin Marksizm ve kapitalizm ile mücadelesi

Türkiye, 1970'li yıllarda karşıt görüşlü kitlelerin çatışmasına sahne olurken söz konusu kaotik ortamın temelinde ideolojik tartışmalar yer almıştır. Sosyalizmin Türkiye'nin sorunlarına umut olacağı, kalkınmayı ve sosyal adaleti sağlayacağına inanan radikal sol ile mevcut rejim yanlısı milliyetçi kitle arasındaki çatışmalar şiddetini artırarak devam etmiştir (Çavdar, 2013: 185-187). Marksizm'e göre kapitalist sistemde siyasal iktidar, bir sınıfın başka bir sınıfı ezmesidir. Dolayısıyla dünya tarihi siyasal iktidar mücadelelerinden değil, sınıflar arası mücadeleden oluşmaktadır. Marx'a göre bu sürecin sonunda siyasal iktidar, proletarya tarafından ele geçirilerek kendisini egemen sınıf ilan edecektir (Marx, Engels, 2013: 83). Marx'tan ilham alan Türkiye'deki sosyalistlerin değiştirmek istedikleri şey sömürü düzeni olarak tanımladıkları kapitalist düzen ve kapitalist devlet yapısıdır. Galip Erdem, radikal sol düşüncenin teorik savunusunun eylemsel görüntüsüyle uyumadığını ileri sürmektedir. Erdem'e göre kapitalist düzenle mücadele amacıyla yapılan eylemlerin asıl hedefinde büyük sermaye sahiplerinin olmaması dikkat çekicidir. Marksizm'in teorideki hedefi ile Türkiye pratiğine bakıldığında "Türk Tipi Marksizm" diye tanımladığı, teorinin temelleriyle çelişkili görünen bir manzara ortaya çıkmaktadır. Erdem, tutarsız ve çelişik gördüğü bu yapıyı Marksistlerin anti milliyetçi duruşlarıyla gerekçelendirmiştir. Ona göre milliyetçiler sınıf bilincinin aksine millet bilincini savundukları için Marksistlerin önündeki en büyük engeli oluşturmaktadırlar (Erdem, 1973a). Türkiye'de kapitalizm karşıtı olmadıklarını verdiği örneklerle temellendirmeye çalışan Erdem, diğer yandan Türkiye'deki büyük sermaye sahiplerini de eleştirerek anti kapitalist bir yaklaşım sergilemiştir:

"Çoğunlukla Batı'nın kültür değerlerine şartlanmış ve özüne yabancılaşmış büyük sermaye çevrelerini, Türk Milletinin dünya durdukça yaşatılması dâvası hiç mi hiç ilgilendirmemektedir. Kapitalistlerimizin tek gayesi vardır: Daha çok kazanmak, daha iyi yaşamak, Avrupalı iş adamlarına benzemek, Monte - Karlo'da kumar oynayarak, Akdeniz kıyılarında plaj keyfi sürerek, İsviçre dağlarında kayak yapmaya giderek hayatın tadını çıkarmak." (Erdem, 1973a).

Erdem'in anti kapitalist söylemleri, sermaye karşıtı olduğu anlamına gelmemektedir. Nitekim Türkiye'nin bir sanayi ülkesi olana kadar sanayileşme sürecini yaşayacağını açıkça ifade etmiştir. Ancak Türkiye'nin sanayileşme davasının Avrupa sanayileşme sürecinden farklı seyretmesini istemiştir. Erdem'e göre Avrupa, bu süreçte birçok değerini kaybetmiştir. Paranın en üstün değer tutulduğu söz konusu sistem, milletlerin tarihiyle ve değerleriyle uyumsuz görülmektedir:

"Gaye Türk Milleti'nin güçlenmesi, yücelmesi, insanın insana kul olmaması, fertle toplumun, mana ile maddenin, insan ile makinanın, töre ile bilimin Türk-İslâm sentezi içinde bağdaşmasıdır. Türk milletinin faziletlerinden taviz vermemek kaydıyla bu süreci tamamlayacağını arzulanmaktadır." (Erdem, 1973c).

Sermaye sahiplerinin mutlak egemen bir güç oluşturmaya muhalif olan bu bakış açısı, aynı zamanda sınıf mücadelesine de karşı çıkmaktadır. Hatta sendikacılık ve toplu sözleşme hükümlerine dayalı özgürlüklerin savunulması, sınırsız kapitalizm anlayışını zayıflatması nedeniyle gerekli görülmüştür (Erdem, 1969c). Cumhuriyet ideolojisi, ekonomik politikalarında özel teşebbüsün yanı sıra devlet müdahalesine de yer vererek karma ekonomi modelini benimsemiştir. Bilimsel ilerlemeler karşısında geleneğin de muhafazasını isteyerek özgül bir ekonomik model olarak Ziya Gökalp'in solidarist ekonomi modelinden (Türkdoğan, 1996: 203) ilham alınmıştır. Bu modelde kapitalist sistemin ekonomik dengesizliği artıracığının farkında olmakla beraber sanayileşmenin getireceği problemlerin komünizm felsefesiyle çözülemeyeceği öngörülmüştür. Öyle ki sanayileşme sürecinin getireceği problemlere kendi iç dinamikleri ile çözüm bulunması hedeflenmiştir. Bu kapsamda Galip Erdem'in, Türk milliyetçiliği ideolojisinin fikri, kültürel, toplumsal, siyasi yönlerinin yanı sıra ekonomik boyutunu da anlaşılır kılmaya çalıştığı ileri sürülebilir. Ona göre Türk milliyetçiliğinin ekonomik temeli en az diğer yönleri kadar önemlidir. Öyle ki Türkiye'de 1968'de öğrenci olaylarının başlamasında ve şiddetlenmesinde ekonomik zorluklar etkili olmuştur. Öğrencilerin, yurt, yemek, kitap gibi temel ihtiyaçlarını karşılayamaması olayların büyümesine etki etmiştir. Ayrıca köyden kente göçlerle gecekondu mahallelerinin oluşması, üniversitelerde okuyan öğrencilerin sayısının artmasıyla birlikte bölgeler arasında ekonomik farklılıklar oluşmaya başlamıştır. Diğer yandan işçi problemleri, enflasyon artışı gibi birçok sosyo-ekonomik meselenin çözüm adresi olarak Marksizm gösterilmiş, bu durum Marksist fikirlerin yayılmasında etkili olmuştur (Türkdoğan, 1996: 168). Dolayısıyla Galip Erdem

analizleriyle, Marksist fikirlerin en güçlü tutunduğu konu olan ekonomik meselelere karşı milliyetçi-toplumcu görüşün ekonomi bakışını anlaşılır hale getirdiği ifade edilebilir.

Dönemin siyasi ve sosyal yapısının Türk milliyetçiliğine bakışı

Cumhuriyet tarihi boyunca komünizm bir tehdit olarak algılanmış ve buna karşı dikkatlerin teyakkuzda tutulması için çaba gösterilmiştir. Nitekim 1930'larda muhalif fikir ve yayınların komünizm olarak damgalanması ve şiddetle cezalandırılması söz konusu olmuştur (Ahmed, 1995: 142). İdari kanallar tarafından yapılan bu takibata aydın sınıfının da destek olması, Marksist temayüle hareket alanı bırakmamıştır. Öyle ki 1930'larda Hamdullah Suphi, komünizmin baskıcı bir rejim olduğunu öne sürerek gençlerin dikkatli olmalarını tembih etmiş ve gençleri komünizmin etkilerinden uzak tutmaya çalışmıştır (Tanrıöver, 1987: 47-49). Türk milliyetçileri, 1940'larda ise İkinci Dünya Savaşı'nda Almanların kazanmasından yana olmuşlardır. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) savaşta yenilmesi halinde SSCB'de uygulanan komünizm rejiminin yıkılacağını ve esir Türklerin bağımsızlığına kavuşacaklarına inanmışlardır (Özdoğan, 2001: 126). Dünyada yaşanan bu gelişmeler milliyetçi gençlerin komünizme karşı tavrını daha da belirginleştirmiştir. Ancak 1960'lara gelindiğinde 1961 anayasasının getirdiği özgürlükler, Türkiye İşçi Partisi'nin Marksist-sol siyasete öncülük yapması, çeşitli sol yayınların tercüme edilmesinin yapılması, işçilere sendikal hakların verilmesi gibi faaliyetler Türkiye'de Marksist düşüncenin önündeki setleri yıkmıştır. Bu durum karşısında sağ cenah yıllardır tedirginlik duyduğu sola karşı gücünü birleştirmek ve harekete geçirmek zorunda kalmıştır (Ahmed, 1995: 195).

Türkiye, 1970'lere geldiğinde yüksek enflasyon, köyden kente yapılan göçlerin yarattığı gecekondu ve işsizlik problemleri, köylerin alt yapı ve ulaşım sıkıntıları, düşük hayat seviyesi, kötü toplumsal koşullar ve öğrencilerin dünya gençlik hareketlerinden etkilenmesi gibi birçok sosyo-ekonomik sorunla karşı karşıya kalmıştır. Galip Erdem, Türkiye'nin problemlerinin öncelikli olarak milliyetçi bir kadronun işbaşına gelmesi ile çözümleneceğini düşünmüş, bu düşüncesini 12 Mart müdahalesiyle temellendirmiştir. Bu müdahale ona göre Türkiye'nin birlik ve beraberliğine zarar vermek isteyen "millet düşmanlarının varlığını" (Erdem, 1973b) göstermektedir. Erdem'e göre Marksist yapılanma, milliyetçi bir kadronun iktidar olmasına engel olmuş ve toplumsal meselelerin çözümsüz kalmasına sebep olmuştur. Bütün bu gelişmelerle birlikte halkın milliyetçiliğe bakışını da irdeleme fırsatı bulan Erdem, halkın kendisinden tamamen farklı düşündüğünü görmüştür. Ona göre halk, fikri ve siyasi mücadeleden ziyade vatanını sevmeyi milliyetçilik olarak görmekte, gerektiği zaman askere gidip canını vermekten kaçınmamaktadır. Erdem'e göre Türkiye'de halkın esas derdi geçim sıkıntısı olmuş, milliyetçilik fikri çoğu zaman ikinci planda kalmıştır. Nitekim halkın DP'ye oy vermesini sebebi, tek parti döneminin yaşattığı zengin ile fakir arasındaki derin uçurumu DP'nin ortadan kaldıracağına inanmasıdır. Aynı düşünce ile hareket eden halk, Adalet Partisi (AP)'nin de benzer şekilde yoksulluğa umut olacağına inanmış, tercihini Süleyman Demirel'den yana kullanmıştır (Metin, 1975b). Bu durum halk için öncelikli problemin komünizm tehlikesinden ziyade geçim sıkıntısı olduğunu göstermiştir.

Galip Erdem, yazılarında dönemin siyasi aktörlerinin, halkın milliyetçiliğe ve dine yaklaşımını tenkit etmiştir. Erdem'e göre Türk siyasi sisteminde samimiyezsiz politikacılar bulunmaktadır. Öyle ki komünizme destek olduğunu düşündüğü siyasetçilerin başka bir gün milliyetçilikten bahsetmesi, Türk siyasetinin olağan bir durumu olarak görülmeye başlanmıştır. Türk milliyetçiliğini emek ve fedakârlık olarak gören Erdem, bu tarzdaki siyasetçilerin tutumunu "oy avcısı" (Erdem, 1969f) olarak nitelendirmiştir. Diğer yandan Erdem'e göre Türk siyasetinin en önemli meselelerinden bir diğeri ise din ile siyaset arasında masum ve anlamlı bir ilişkinin kurulamamış olmasıdır. Halkın İslamiyet konusundaki hassasiyetlerinin birçok siyasetçi tarafından sömürüldüğünü ifade etmiştir (Metin, 1973). Bununla birlikte halkın bakış açısının da bu hususta problemlili olduğunu düşünmüştür. Erdem'e göre halk, liderin dini inancını değerlendirdiği kadar milliyetçiliğe bakışını sorgulamamaktadır. Halk, kendi gözünde savunduğu partinin zaten milliyetçi olduğunu düşünmekte ve aksini düşünmek istememektedir. Erdem'e göre Türk siyasetinin üçüncü en önemli eksikliği ise yalan ve iftirayı halkın kanıksamış olmasıdır. Öyle ki bir siyasi lider hakkında gerçek belgeler ileri sürülse dahi halk bunu iftira olarak görmekte ve inandığı liderden asla vazgeçmemektedir (Metin, 1973).

Erdem'in yazılarında ele aldığı bir diğer konu ise Marksist eylemler karşısında iktidar ve muhalefet partilerinin yaklaşımlarıdır. Devlet'in yayınlandığı ilk yıllarda boykotlar devam etmiş ve üniversite işgalleri yaşanmıştır. Üniversitelerde fikri cepheleşme yaşandığı için gazetenin gündemini de işgal ve boykotlar oluşturmuştur. Milliyetçi kitle, boykot faaliyetlerinin haklı sebeplerini tasvip etmesine rağmen gençlik eylemleri üniversite işgallerine evrilip başka rejim tasavvurlarına dönüşünce her iki taraf arasında çatışmalar başlamıştır. Erdem, söz konusu boykot ve işgallerin sosyalizm amaçlı eylemler olduğunu vurgulamıştır (Metin, 1975c). Leninist-Maoist düzen tasavvuruna karşı milliyetçi cenahın mücadelesinin siyasetçiler tarafından "aşırı uçlar" olarak değerlendirmesini ise tenkit etmiştir (Metin, 1975d). Bu konuda gerek AP'nin komünistlerle milliyetçileri eşit tutarak milliyetçileri "aşırı uç" olarak değerlendiren söylemlerini gerekse CHP'nin olayların müsebbibi olarak milliyetçileri sorumlu tutan yaklaşımlarını eleştirmiştir (Bilge, 1973a). Erdem'e göre Marksistlerin rejimi tehdit edecek kadar güçlenmesinin sebebi, AP'nin öğrenci olaylarını küçümsemesi ve tedbir almamasıdır (Metin, 1975a). Erdem, milliyetçi gençlerin rejim karşıtı hareketlerin karşısında durduğunu ileri sürerek AP'nin "aşırı uçlar" şeklindeki denkleştirici yaklaşımı temelsiz görmüştür (Bilge, 1973b: 12; Erdem, 1975a). Erdem, dönemin siyasi ve toplumsal konjonktürel yapısı içerisinde söz konusu kaotik durumdan çıkış yolunun milliyetçilik olduğuna inanmıştır:

"Demokrasiyi korumak için aşırı solun karşısına çıkarılacak öğrenci yoktur, memur yoktur, öğretmen yoktur, subay yoktur, işçi yoktur. Fukara halkımıza gelince, demokrasinin ne olduğunu zaten anlamadı. Aşırı solun yıkıcılığı önlenemezse, dayanılacak yegâne kuvvet milliyetçiliktir." (Bilge, 1970a).

Erdem'in yazıları incelendiğinde siyasi çizgi olarak MHP'yi desteklediği görülmektedir. Türk milliyetçilerinin MHP çatısı altında birleşip iktidar olmasının öncelikli mefkûre olacağını ifade etmiştir (Erdem, 1969: 5; Erdem, 1969a ; Erdem, 1969b). Diğer yandan Erdem, başka partilerdeki milliyetçileri de desteklemekten çekinmemiştir. Erdem, bu kapsamda sadece yayın organlarında fikir beyan etmekle kalmamış, diğer partilerdeki kongre seçimlerinde milliyetçi delegelerin kazanmaları için çalışmıştır. Öyle ki 1969 seçimlerinde AP'den seçime girecek tüm milliyetçi milletvekillerinin liste başı olması için çalışırken (Erdem, 1969e) 1964 AP kongresinde Bilgiç ve arkadaşlarının kazanması için çaba göstermiştir (Erdem, 1974). Erdem, diğer partilerdeki milliyetçi çizgideki delegeleri ve vekilleri de destekleyerek bütün milliyetçi siyasetçilerin bir partide toplanmasını istemiştir. Bu amaçla milliyetçi cephe birliği fikrini, devamlı surette siyasi bir öneri olarak gündemde tutmuştur. Bu düşüncesini ise şu şekilde ifade etmiştir:

"13 yıl boyunca yazdıklarımızı okuyanlar, konuşmalarımızı dinleyenler iyi bilir: Bütün milliyetçiler birleşmedikçe ana davalarımızın hep askıda kalacağına, milletçe özlenen bir iktidarın kurulamayacağına daha 1961 yılından itibaren karar vermişizdir. Bugün de aynı şeyi düşünür, yalnız boşa harcanan 13 yılın acısını duyarız. Cephe birliğinin kurulması için gücümüzün yettiği ölçüde çalıştık. CHP ve MSP dışındaki siyasi partilerdeki özellikle Adalet Partisi'ndeki milliyetçilerin güçlenmesi için elimizden gelen yardımı esirgemedik." (Erdem, 1 Temmuz 1974: 5).

AP içerisinde milliyetçi bir ekip olan Sadettin Bilgiç, Mehmet Turgut, Faruk Sükan gibi milletvekillerinin Süleyman Demirel'le fikri ayrılık yaşadktan sonra MHP'de siyaset yapmayarak Demokratik Parti'yi kurmaları (Dr. Saadet Bilgiç'le Açık Dertleşme, 1970 ; Milli Cephe Üzerine, 1970; Yeni Bir Demokratik Parti Macerası, 1970) temele alınırsa Galip Erdem'in söz konusu siyasi süreçte etkili olamadığı görülmektedir. Diğer taraftan 1975'te sağ cenahta yer alan partilerin birleşmesiyle kurulacak olan Milliyetçi Cephe oluşumuna dolaylı etkisinin olduğu ileri sürülebilir. Yıllar öncesinde söz konusu fikrin Galip Erdem tarafından mütemediyen dile getirilmesi, cephe ittifakı fikrinin milliyetçi camiadaki oluşumuna katkı sağladığı söylenebilir.

Faşizm ve ırkçılık suçlamaları

Gazete, 1970'lerde bazı kesimlerin Türk milliyetçiliğini faşizm ve ırkçılık olarak göstermeye çalışması karşısında harekete geçmek zorunda kalmıştır. Gazete bu konu ile ilgili olarak ele aldığı yazılarında milliyetçilerin neden ırkçı ve faşist olmadıklarını ve milliyetçi tabanın bu suçlamalar karşısında nasıl bir savunma modeli geliştireceğini göstermeye çalışmıştır. Galip Erdem, bu suçlamayı Marksistlerin yaptıklarını ve onlara göre komünist olmayan herkesin faşist olarak tanımlandığını belirtmiştir. Rejimi

komünizm olmayan bir ülkede komünizm karşıtlarının “antikomünist” şeklinde suçlamanın mümkün olmadığını ve hem toplumda hem de hukuk sisteminde bu şekilde bir söylemin karşılıksız olması nedeniyle milliyetçilerin faşistlikle itham edildiklerini düşünmektedir (Metin, 1972b ; Bilge, 1970b). Dolayısıyla Erdem’e göre faşistlik, Türkiye’de komünist olmayanları tanımlamanın ortak şeklidir (Bilge, 1970c). Faşizm suçlamaları aslında 1968 öğrenci olayları ile başlayan bir süreç değildir. Bilhassa bu ithamlar 1970’lerde yoğunlaşsa da Erdem’e göre 27 Mayıs askeri darbesine giden süreçte bu durum belirginleşmeye başlamıştır (Metin, 1976a). Erdem’e göre 1968 olaylarının ilk başlangıcı 1960 yılına dayanmaktadır. Buna göre Marksistler, DP aleyhinde olan gençlerden faydalanmışlar ve onları 27 Mayıs’tan önce örgütlemişlerdir. 27 Mayıs başarıya ulaştınca bir bakıma Marksistler de kendilerini başarıya ulaşmış kabul etmişler ve daha sonrasında tüm dikkatlerini milliyetçilere yönelterek onları faşistlikle suçlamışlardır (Metin, 1976b).

Türk milliyetçilerine yönelik suçlamalardan biri de Marksizm’in savunduğu sınıf kavgalarını milliyetçi ideolojinin reddetmiş olmasıdır. Hâlbuki sınıfların varlığı Türk milliyetçileri tarafından kabul edilmiş bir gerçek olmakla beraber bir sınıfın diğer bir sınıfı bertaraf etmesini ve çatışma fikrini reddetmektedirler (Metin, 1972a). Erdem’e göre başka milletlerin tarihinde yer alan kavimlerdeki “üstünler ve daha alçakta tutulanlar” (Metin, 1972a) sınıflandırması Türk tarihine uyarlanamaz. Türklerdeki temel yapı, sınıfsız millet yapısıdır. Bu kapsamda Erdem, sol düşüncenin sınıf mücadelesine dayalı dünya görüşünün aksine Türk milliyetçiliğinin sınıf çatışmasını reddettiğini ve her türlü mezhep, din ve etnik kökene dayalı mücadelenin karşısında olduğunu belirtmiştir (Erdem, 1975b).

Galip Erdem, faşistlik suçlamasında bulunan siyasileri ise Türk milliyetçiliği ile faşizm rejimi arasındaki ayrımı fark edemeyen siyasetçiler olarak nitelendirmiştir. Her iki görüşün “devlet” mefhumuna yüklediği mananın anlaşılammış olmasını, problemin kaynağı olarak görmüştür. Erdem’e göre faşizmde amaç olan devlet iken Türk milliyetçiliğinde devlet, milletin bekası için bir zorunluluktur. Bundan dolayı devlet, milletin maddi ve manevi değerlerini koruyabildiği ölçüde yüce tutulur. Oysaki faşizmin özü, bireylerin ve sosyal kuruluşların devletin yüceliği için durmadan çalışmak zorunda olmalarıdır (Metin, 1972a).

Türk milliyetçilerine yöneltile bir diğer itham ise “ırkçılık” ile ilgili olmuştur. Erdem, Türk milliyetçilerinin antropolojik manada bir ideolojileri olmadığı için Türk milliyetçiliğinin ırkçılıkla ilişkilendirilemeyeceğini savunur. Görüşünü, Türk milletine mensubiyetini fiziki özelliklerine bağlı olarak açıklayan tek bir Türk milliyetçisinin olmamasıyla gerekçelendirir (Metin, 1972c). Başka bir deyişle Türk milliyetçilerinin ırkçılık tanımında aynı fiziki özelliklere sahip olanların millete dâhil olacaklarına dair bir yargı görülmemektedir. Erdem, kendisini ırkçı olarak tanımlayan kişilerin de esasında ırkçılığı etnolojik manada ele aldıkları çıkarımında bulunur. Bu kapsamda benzer dilleri konuşmayı ve ortak değerlere sahip olmayı savunan kişilerin de ırkçılıkla suçlandıklarını ifade eder. Ancak ona göre Türk milliyetçilerinin bu açıklamaları, sol görüşlü yapılar tarafından yeterli görülmemiştir. Bunun sebebini muhalif görüşlerin, ırkçılık suçlanmalarını bir fırsat olarak görmesine dayandırmaktadır (Erdem, 1976). Nitekim Türk milliyetçilerinin ırkçılık yaptıklarına dair propaganda, Türkiye’de bazı etnik grupların zihinlerinin karışmasına ve milliyetçiliği sorgulamalarına neden olacaktır. Ötekileştirici milliyetçi anlayışın milliyetçilik algısına zarar vereceğini fark eden Erdem, özellikle Türkiye’de yaşayan Kürtleri “soydaş ve kardeş” (Erdem, 1975a) olarak konumlandırmıştır. Erdem bu çabası ile milliyetçi camianın ideologlarından birisi olarak ithamların önüne geçmeye çalıştığı görülmektedir.

Emperyalizmin Türk milliyetçiliğine etkisi

Erdem, emperyalist politikaların bilimsel, sanatsal, kültürel ya da başka ad ve sıfatlarla Türk milletinin öz değerlerini zedelediğine dikkat çekerek Batılı zevk ve özentinin önüne geçmeye çalışmıştır (Bilge, 1971). Ona göre yabancı dildeki şarkılar ve Batı dansları Batı emperyalizminin üstün geldiğinin birer nişaneleridir (Erdem, 1969g). Erdem’e göre emperyalist politikaların bir diğeri de Türkiye’de nüfusun kontrol altına alınması için yapılan çalışmalardır. Erdem, bu mevzuyu açıklarken Atatürk dönemi Türkiye’si ile 1960’lı yıllardaki Türkiye’nin iç politikasındaki belirgin farkı kıyaslamıştır. Atatürk döneminde Türkiye Cumhuriyeti’nin nüfusunu, yüz milyona ulaştırmanın milli bir hedef olmasına; öğretmenler, idareciler ve ders kitapları aracılığıyla bunun öneminin vurgulanmasına rağmen 1960’lı

yıllara gelindiğinde yüz milyonluk nüfus hedefi, biranda kalkınma için zararlı görülmeğe başlanmıştır. Galip Erdem, akıllarını ve vicdanlarını menfaatleri uğruna satmamış milliyetçi ilim adamlarının gayreti ile tam zamanında uyandıklarını düşünmektedir (Erdem, 1969h). Zira doğum kontrol haplarının faydaları ve nüfus planlaması üzerine kitaplar basılıp, seminerler düzenlenirken ve yabancı uzmanlar bu konuda Türkiye'de çalışmalar yaparken milliyetçi gençler söz konusu seminerleri engellemek için eylemlere başlamışlardır. Diğer yandan toplumun Batı'da olduğu gibi yılbaşı kutlaması, bunun için çam ağaçlarını kesmesi, şaraplı danslı kutlamalar yapması, Erdem'e göre taassubun işaretidir. Bir millet kalkınmak için yabancı geleneklerin benimsenmesi gerekeceğini düşünüyorsa zamanla öz değerlerinden uzaklaşacak ve başka bir millete dönüşecektir (Bilge, 1969a). Bu konuda aydınların misyonuna dikkat çekmiştir. Ancak ona göre aydınların durumu ise milliyetçilik mefhumunun yaşatılması için asla bir kalkan görevi görmemektedir. Kendi kültürel değerlerini hakir gören aydın kitlesi aslında Türk milleti için bir talihsizliktir (Erdem, 1969d).

Erdem, milliyetçiliğin en temel değerlerinden olan tarih ve dilin, pratikte de karşılığının olduğunu savunmaktadır. Tarih bilinci, milliyetçiliğin vazgeçilmez bir unsuru olmasının yanı sıra uluslararası ilişkilerin seyrini belirlemektedir. Devletler arası ilişkilerde geçmişin ayak izlerinin mevcut zamanı ve geleceği etkileyeceği varsayımından (Erdem, 1975b) yola çıkarak tarihin işlevselliğine dikkat çekmektedir. Dildeki sadeleşme meselesi de dönemin Batıcı ve milliyetçi kesimler arasında en ihtilafli meselelerindendir. Erdem, dilde sadeleşme meselesinde, yabancı dillerden gelmiş her kelimeyi Türkçeden atma eğiliminde değildir. Bununla birlikte Arapça ve Farsça kaideler ile bu dillere ait kelimelerin Türkçeleşmemiş olanların dilden atılmasını istemektedir. Galip Erdem'in dil mevzusundaki savunduğu düşünce, kültür alanında da geçerlidir. Cumhuriyetin ilk yıllarındaki kültürel değerlerin hakir görülmesi pahasına Batı'nın üstün tutulmasını eleştirmiştir. Türkiye'de klasik Türk musikisinin yasaklanmasını, Batı hayranlığı olarak nitelendirmiştir. Ona göre aykırıya alışmak, bir toplum için felaket olacaktır (Bilge, 27 Aralık 1971: 5). Aykırı ifadesi Erdem'e göre halkın kültürel, tarihi ve dini değerleriyle uyuşmayan eğilimlerdir. Nitekim milliyetçi ideoloji, özü itibarıyla kültürel farklılıkların ulusal kültürü aşındırdığını düşünmektedir. "Biz ve ötekiler" arasındaki farklılığın mütemediyen vurgulanması, ulusal kültürdeki sapmaları önlemek için vazgeçilmez görülmüştür. Gelenekçi yaklaşıma sahip olan milliyetçi ideoloji, kültürel standartlaşmayı sağlamak için özenle çalışmaktadır (Öğün, 2000: 67-68). Bu kapsamda Galip Erdem'in de milliyetçi ideolojinin söz konusu temel kaygılarını yaşadığı görülmektedir. Bununla birlikte onun milliyetçi ideoloji ile toplumsal yaşam arasında kurduğu ilişkinin, milliyetçi tabanı yönlendirmesinde etkili olduğu söylenebilir. Batı değerlerinin Türk milliyetçiliğinin kıymet hükümleriyle çatıştığını bildiren Erdem, bu çatışmayı Türk milliyetçiliği lehine etkisiz hale getirmek için gençleri ödevlendirmektedir. Mesela Türk folklorunun değersizleştirilip Avrupa danslarını yüceltilmesine, toplum geleneklerine karşı Batı'nın kültürel unsurlarının taklit edilmesine karşı mücadele etmeyi, Türk gençlerinin görevi olarak görmektedir (Metin, 1972d). Ülkü Ocaklarının ve milliyetçi teşekküllerin gazeteğe gönderdikleri haberlerde yaptıkları etkinliklerle ilgili bilgi akışında folklor oyunlarına, Türk musikisine yer verilmesi, ayran şölenlerinin ve aşıklar gecelerinin düzenlenmesi (Ülkücü Faaliyetlerden Özetlersek, 1974a ; Ülkücü Faaliyetlerden Özetlersek, 8 Temmuz 1974b ; Ülkücü Faaliyetlerden Özetlersek, 1973) ideolojinin pratikte üretildiğini gösteren doneler sunmaktadır.

Sonuç

Galip Erdem, dönemin fikri ve siyasi yapısı içerisinde Türk milliyetçiliği ideolojisinin düşünsel çerçevesini çizen ve muhtevasını aktüalite ile yorumlayarak yeniden üretilmesini sağlayan fikir inşacıdır. Milliyetçi camia tarafından yazıları ilgi ile takip edilen Erdem'in düşüncelerinin toplumsal ve siyasi birçok alanda yansımaları olmuştur. Genç milliyetçi tabanın fikirlerinin ve dönemin siyasi sürecinin şekillenmesinde etkili olan Erdem, Marksist düşünce yapısına karşı verilen mücadelede etkin bir isimdir. Birçok yayın kuruluşunda bu mücadelesini sürdüren Erdem'in özellikle okuyucuya ulaşabildiği yayın organı ise Devlet gazetesi olmuştur. Gazete ilk olarak 1969 yılında yayın hayatına başlamış, Marksist fikirlere karşı Türk milliyetçilerini koordine etmek için önemli sorumluluklar üstlenmiştir. Türk milliyetçilerinin tepkilerini şekillendirmek, onlara fikri zemin oluşturmak için yayınlanan Devlet gazetesi, milliyetçi taban ile aydın zümre arasındaki iletişimi sağlayan önemli bir aktördür. Gazetede en çok yazısı olan yazarlardan birisi olan Galip Erdem'in makaleleri, milliyetçi kitle tarafından ilgi ile takip edilmiştir. Galip Erdem için Devlet gazetesi fikir dergisinden daha ziyade

tabanda yani okuyucu kitlesinde etkisi olan, politik yönü ağır basan, uzun soluklu bir yayın organı olmuştur. Galip Erdem'in gazetede ki misyonunun Türk milliyetçiliği ideolojisinin çerçevesini çizmek, gençleri yabancı etkilere ve bilhassa Marksist fikri ve temayüllere karşı bilinçlendirmek olduğu görülmektedir. Milliyetçilik, ona göre sadece fikrîsel boyutta temellendirilecek bir mesele değildir. Türk milliyetçiliğinin en önemli misyonlarından birisi, komünizm tehdidine karşı ideolojik bir savunuyu cephesi oluşturulması gerekliliğidir.

Galip Erdem, emperyalist politikalarla Türk milliyetçiliğinin öz değerlerinin zedelendiğini vurgulayarak Batı kökenli faaliyetlerin aslında özden uzaklaştırma çalışmaları olduğuna dikkat çekmiştir. Kültürel değerlerin hakir görülmesi pahasına Batı'nın üstün tutulmasını eleştirmiştir. Örneğin Türkiye'de klasik Türk musikisinin yasaklanmasını, Batı hayranlığı olarak nitelendirmiştir. Türk folklorunun değersizleştirilip Avrupa danslarının yüceltilmesine karşı mücadeleyi, Türk gençlerinin görevi olarak görmüştür. Galip Erdem'in Devlet'teki yazıları incelendiğinde müşterek değerlerle ilgili fikriyatının sadece teorik boyutta kalmadığı aynı zamanda okuyucu kitlesine, davranış modelleri ve uygulama biçimleri sunduğu söylenebilir. Bununla birlikte milliyetçi camianın önde gelen isimlerinden olması nedeniyle Türk milliyetçiliği ile ilgili teorik açıklamaları, kitlelerde ideolojik şemalar oluşturmuştur. Nitekim milliyetçi gençlerin Türk kültür ve değerleriyle ilgili yaptıkları faaliyetler, Erdem'in söylem-eylem tutarlığı kapsamında okuyucu kitlesinde karşılık bulduğunu göstermektedir. Bununla birlikte sesini duyurabilme gücüne sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bu sayede Erdem, ideolojik savunusunu kuramsal boyuttan çıkartarak pratikte üretilmesini sağlamıştır.

Galip Erdem, ırkçılık, Turancılık, faşizm, komünizm, kapitalizm gibi dönemin ideolojik çatışma ortamının önemli meselelerini Türk milliyetçiliği çerçevesinde değerlendirmiştir. Ayrıca dönemin siyasi yapısı içerisinde milliyetçi ve muhafazakâr görüşteki siyasi aktörlerin birleşerek milliyetçi cephe hükümetlerini kurmalarındaki fikri alt yapının oluşumuna etki ettiği ileri sürülebilir. Söz konusu fikri, 1961'den itibaren yazılarında işlemiştir. Galip Erdem'in Türk siyasetinde mütemediyen dile getirdiği milliyetçi partilerin ve siyasilerin birleşmesi fikri, 1975'te Milliyetçi Cephe Hükümeti olarak hayata geçmiştir.

Cumhuriyet döneminden itibaren ulus tanımlamaları ve laiklik pratikleri birçok eleştiriye beraberinde getirmiştir. Necip Fazıl'ın Büyük Doğu'cuları ve Nurettin Topçu'nun Anadolucular adı verilen grubu, Cumhuriyet dönemindeki söz konusu sürece muhalif olan tarafta yer almaktadır. Erdem de Cumhuriyet döneminin din ile sosyal gerçekliğin kesiştiği noktaları gözden kaçırarak seküler milliyetçiliği eleştirmiştir. Ancak tepkisinin odak noktasını laik sistemin kendisi değil, laik sistemin dinsizlik olarak yorumlama örnekleri oluşturmuştur. Öte yandan İslamiyet öncesi Türk kültür ve tarihinin önemsendiği resmi bakışla kesişen noktalarının olduğu söylenebilir. Ancak resmi tarihin Erdem'in fikirleri ile örtüşmesi kısmidir. Nitekim Erdem, Hititleri ve Sümerleri Türk uygarlığı çerçevesinde değerlendirmemiştir. İslamiyet öncesi Türk tarihi onun için Türk milletinin tarihi sürecinin derinliğini göstermesi bakımından önemlidir. Dolayısıyla Erdem'in görüşleri Türk tarihini 1071 ile başlatan Anadoluculardan da bu noktada ayrılrken Nihal Atsız'ın görüşleriyle örtüşmüştür. Ancak bu kez Nihal Atsız'ın soy-Türkçülüğe varan ırkçı millet tanımlamasına ve dini, Türk milliyetçiliği fikrinden öteleyen yaklaşımına uzak kalacaktır. Erdem'in millet ve milliyetçilik tarifinde aradığı şey, Türkiye'nin tamamını kapsayabilmeye yönelik bütünleyici bir yaklaşımdır. Onun için aidiyet duygusunu ön plana çıkartmıştır. O halde Galip Erdem'in ve Dündar Taşer'in yaklaşımlarında Türk tarihi boyunca yaşanan tartışmaları aşma girişiminin olduğu ileri sürülebilir. Diğer taraftan bu kanaat önderlerinin pragmatik hedeflere sahip olması da gözden kaçırılmaması gerekir. Nitekim dönemin tarihi ve siyasi süreci içerisinde yaşanan birtakım gelişmeler, Türkiye'de marjinal bir siyasi ortamın oluşmasına zemin hazırlamıştır. 27 Mayıs askeri darbesinden sonra hazırlanan 1961 Anayasası, insan hak ve özgürlüklerini büyük oranda genişletmiştir. İşçi sınıfının sendikal haklara kavuşması, Türkiye İşçi Partisi'nin kurulması, Yön dergisinin sosyalizm ile ilgili yayınlarının öğrenci, asker, bürokrasi ve aydın kesim üzerinde etkili olması, Türkiye'de çeşitli fikirlerin tartışıldığı özgür bir ortam sağlamıştır. Söz konusu konjonktürel ortam, sosyalizm taleplerinin de ortaya çıkmasına ve sosyalizmin açıkça savunulmasına neden olmuştur. 1960'lı yılların sonuna gelindiğinde dünyadaki gençlik hareketlerinin de etkisiyle Marksist fikirlere yöneliş hızlanmıştır. Bütün bu gelişmeler Türkiye'de milliyetçilik ideolojisinin sorgulanmasına neden olmuştur. Bu kapsamda Erdem'in millet ve milliyetçilik kavramlarını analiz ederken keskin ifadelerden

kaçınmasında, dönemin konjonktürel yapısı ve Türkiye'nin özgül koşulları etkili olmuştur. Marksist fikirlere karşı temayülü önlemek amacıyla geniş bir cepheye ihtiyaç duyulmuştur. Ayrıca Türkiye'de bölgeler arası ekonomik farklılıklar da bu dönemde sol görüşlü yapılar tarafından sıklıkla dile getirilmiştir. Bu durum Erdem'in söz konusu toplumsal gerçeklerden yola çıkarak fikriyatının temel karakterini "bütünleştirici" nitelikte çizdiği görülmüştür.

Türk milliyetçiliği 1960'ların başından itibaren Kübitem ve Üniversiteler Kültür Kulübü gibi merkezlerde yeniden ele alınarak akademisyenler ve üniversite öğrencilerinin katılımıyla geliştirilmiştir. Galip Erdem, söz konusu kolektif çabanın fikir inşacılarından biridir. Erdem'in Ziya Gökalp'ten mülhem fikirlerinin Türk-İslam düşüncesinin yayılmasında etkili olduğu söylenebilir. Bu düşünce, Meşrutiyet dönemindeki bir grup aydın çabasından çıkarak 1970'lerde kitlesel harekete dönüşmüştür. Dündar Taşer ve Galip Erdem bu sürecin iki önemli fikir inşacısı olarak Türk-İslam düşüncesinin çerçevesini şekillendirmişler ve aktüaliteyle bütünleştirerek Türk-İslam düşüncesini yeniden üretmişlerdir. Ancak bu iki ismin milliyetçi taban üzerindeki etkilerinin 1980'e kadar devam ettiği söylenemez. Nitekim 1976-1977'den sonra Ülkü Ocakları hızla İslamcı çizgiye kaymıştır. Esasında Galip Erdem tıpkı Ziya Gökalp'te olduğu gibi İslam'ı toplumsal bir gerçeklik ve dayanışma unsuru olarak görmüştür. Ancak Ülkü Ocaklarının 1970'lerin ikinci yarısında İslam'ı siyasal düzen olarak idealize eden görüşleri, milliyetçi hareketin kanaat önderlerinin görüşlerinden farklı bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır. O halde milliyetçi hareketteki ideolojik bakışın 1970'li yılların ikinci yarısında dönüşmeye ve dönüştükçe asli temellerinden uzaklaşmaya başladığı söylenebilir.

Kaynakça

- Ahmed, F. (1995). *Modern Türkiye'nin oluşumu*. Çev: Y. Alogan. Sarmal Yayınları. (Orijinali 1994 'te yayımlanmıştır).
- Ahmed, F. (1996). *Demokrasi sürecinde Türkiye*. Hil Yayınları.
- Ahmed, F. (2006). *Bir kimlik peşinde Türkiye*. Çev: S. Cem Karadeli. Bilgi Üniversitesi Yayınları. (Orijinali 2003'te yayımlanmıştır).
- Aksun, Z. N. (2021). *Dündar Taşer'in büyük Türkiyesi*. Ötüken Yayınları.
- Akşin, S. (2007). *Kısa Türkiye tarihi*. Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Atabay, M. (2017). Anadoluçuluk. T. Bora ve M. Gültekingil (Ed.). *Milliyetçilik* c. 4 içinde (515-532). İletişim Yayınları.
- Berkes, N. (2013). *Türkiye'de çağdaşlaşma*. YKY Yayınları.
- Bilge, E. (1975a, 10 Kasım). Yine mi uyku?. *Devlet*, 314, 5.
- Bilge, E. (1976, 23 Ağustos). Ülkü yolunda. *Devlet*, 355, 4.
- Bilge, M. (1969a, 29 Aralık). Yılbaşı ve tarihten bir ders. *Devlet*, 39, 5.
- Bilge, M. (1969b, 22 Aralık). Az gelişmiş beyinler. *Devlet*, 38, 38.
- Bilge, M. (1970a, 26 Ocak). Milliyetçilik ve sola karşı mücadele. *Devlet*, 43, 5.
- Bilge, M. (1970b, 27 Nisan). Faşizm bir öcüdür!. *Devlet*, 56, 5.
- Bilge, M. (1970c, 13 Nisan). Güç birliğine davet. *Devlet*, 54, 5.
- Bilge, M. (1970d, 5 Ocak). 5 Ocak 1970. *Devlet*, 40, 5.
- Bilge, O. (1973a, 2 Temmuz). A.P ülkü ocaklarını suçlandırmaya çalışmıştır. *Devlet*, 191, 12.
- Bilge, O. (1973b, 25 Haziran). Aşırı uçlar arasında ideolojik bir çatışma mı?. *Devlet*, 190, 12.
- Bilge, O. (1974, 21 Ocak). Seçimler ve MHP:7. *Devlet*, 220, 12.
- Bilge, P. (1971, 27 Aralık). Aykırıya alışmak. *Devlet*, 135, 5.
- Bora, T. (2003). *Türk sağının üç hali*. Birikim Yayınları.
- Bora, T. ve Can, K. (2015). *Devlet, ocak, dergâh*. İletişim Yayınları.
- Büyük Kurultay, (1969, Mart), *Milli Hareket*, 32, 14.
- CKMP Programı (1965). Arı Matbaası.
- Çağatay S. (2017). Otuzlarda Türk milliyetçiliğinde ırk, dil ve etnisite T. Bora ve M. Gültekingil (Ed.). *Milliyetçilik* c.4 içinde (ss. 245-261). İletişim Yayınları.
- Çakır, O. (2022), *Adı Devlet olsun*. Ötüken Yayınları.
- Çakır, O. (2011), *Adı Devlet olsun*. 19 Ocak 2019 tarihinde <http://www.eskimeyendostlar.net/makale/i-adi-devlet-olsun-osman-cakir/4021> adresinden erişildi.
- Çakır, O. (2010). *Hatıralar yahut bir vatan kurtarma hikâyesi*. Ötüken Yayınları.

- Çavdar, T. (2013). *Türkiye'nin demokrasi tarihi*. İmge Yayınları.
- Devlet üç yaşında (1971, 5 Nisan). *Devlet*, 105, 2
- Dr. Sadettin Bilgiç'le açık dertleşme, (1970, 14 Eylül). *Devlet*, 76, 12.
- Ekinci, T.Z. (1967, 25 Nisan). Doğu kalkınması edebiyatının iç yüzü. *Ant*, 17, 17.
- Erdem, B. (1976, 28 Haziran). Göktürk abidelerinde dil hayret edilecek derecede mükemmeldir. *Devlet*, 347, 4.
- Erdem, B. (1976a, 21 Haziran). Türk milletinin teşekkülü. *Devlet*, 346, 4.
- Erdem, B. (1976b, 19 Nisan). Ülkü yolunda. *Devlet*, 336, 3.
- Erdem, B. (1976c, 26 Temmuz). Ülkü yolunda. *Devlet*, 351, 4.
- Erdem, B. (1976d, 16 Ağustos). Ülkü yolunda. *Devlet*, 354, 4.
- Erdem, B. (1976e, 2 Ağustos). Ülkü yolunda. *Devlet*, 352, 4.
- Erdem, B. (1976f, 12 Temmuz). Ülkü yolunda. *Devlet*, 349, 4.
- Erdem, G. (1969a, 29 Eylül). Fikir partileri kötü imiş. *Devlet*, 26, 5.
- Erdem, G. (1969b, 10 Kasım). Manzara. *Devlet*, 32, 5.
- Erdem, G. (1969c, 19 Mayıs). Milliyetçiler ilmi semineri. *Devlet*, 7, 5.
- Erdem, G. (1969d, 15 Aralık). Ortak pazar ve kültür emperyalizmi. *Devlet*, 37, 5.
- Erdem, G. (1969e, 18 Ağustos). Ön seçim sohbeti. *Devlet*, 20, 5.
- Erdem, G. (1969f, 4 Ağustos). Siyasetçe konuşmak. *Devlet*, 18, 5.
- Erdem, G. (1969g, 28 Nisan). Yenilmişliğin acısı. *Devlet*, 4, 5.
- Erdem, G. (1969h, 14 Nisan). Yüz milyonluk Türkiye. *Devlet*, 2, 5.
- Erdem, G. (1969i, 25 Ağustos). Acı bir hikâye. *Devlet*, 21, 5.
- Erdem, G. (1970, 23 Kasım). İrtica, *Devlet*, 86, 11-12.
- Erdem, G. (1973a, 12 Kasım). Öcü!..”, *Devlet*, 210, 5.
- Erdem, G. (1973b, 3 Eylül). Ana davalar. *Devlet*, 200, 5.
- Erdem, G. (1973c, 24 Eylül). Sanayileşme davamız. *Devlet*, 203, 5.
- Erdem, G. (1973d, 17 Aralık). Zamanımızın İslamcılığı. *Devlet*, 215, 5.
- Erdem, G. (1974, 1 Temmuz). Cephe birliği ve ilk değerlendirme. *Devlet*, 243, 5.
- Erdem, G. (1975a, 14 Nisan). Ülkü mektupları. *Devlet*, 284, 5.
- Erdem, G. (1975b, 1 Eylül). Yeni keşifler. *Devlet*, 304, 5.
- Erdem, G. (2012). *Damla Damla Yaşadıklarım*. (E. Kılınç, Aktaran). Ötüken Yayınları.
- Ersan, V. (2014) *1970'lerde Türkiye solu*. İletişim Yayınları.
- Ertekin, O. (2017). Cumhuriyet döneminde Türkçülüğün çatallanan yolları. T. Bora ve M. Gültekinil (Ed.). *Milliyetçilik c. 4 içinde* (345-385). İletişim Yayınları.
- Gürgür, N. (2021). *Yüzyıldan yüzyıla*. Ötüken Yayınları.
- Güven, T. (2006). *İnsan gelecekte yaşar*. Bilge Oğuz Yayınları.
- Gökalp, Z. (1976). *Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak*. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- İbrahim metin ile Galip Erdem üzerine bir söyleşi (2018, 18 Aralık). 19 Ocak 2019 tarihinde <https://www.yeniufukdergisi.com/2018/12/18/ibrahim-metin-ile-galip-erdem-uzerine-bir-soylesi/> adresinden erişildi.
- Kaçmazoğlu, H. B. (2000). *Türkiye'de siyasal fikir hareketleri*. Birey Yayınları.
- Karadeniz, H. (1975). *Olaylı yıllar ve gençlik*. May Yayınları.
- Karpat, K. (2017). *Türk demokrasi tarihi*. Timaş Yayınları.
- Kerimoğlu, M. N. (1976, 15 Aralık) 1976'yı noktalarken!..., *Hasret*, 21, 6.
- Kösoğlu, N. (2010). *Galip Erdem*. Ötüken Yayınları.
- Küçükbrahimoğlu, O. N. (1977, 15 Mart). Gelin Kör Vicdanlılar, *Ülkücü Kadro*, 7, 7.
- Lewis, B. (2018). *Modern Türkiye'nin Doğuşu*. (B. Babür Turna, Çev.), Arkadaş Yayınları. (Orijinali 2002'de yayınlanmıştır).
- Landau, J.M. (1978). *Türkiye'de aşırı akımlar*. Doğan Yayınları.
- Mardin, Ş. (2006). *Türkiye'de toplum ve siyaset*. İletişim Yayınları.
- Marx, K. ve Engels F. (2013) *Komünist manifesto*. (Celal Üster-Nur Deriş, Çev.), Can Yayınları.
- Metin, İ. (1972a, 18 Eylül). Faşizm suçlaması (III). *Devlet*, 154, 12.
- Metin, İ. (1972b, 7 Ağustos). Faşizm suçlaması. *Devlet*, 151, 12.
- Metin, İ. (1972c, 18 Aralık). Faşizm suçlaması (VI). *Devlet*, 163, 12.
- Metin, İ. (1972d, 11 Aralık). İrkçilik suçlaması (V). *Devlet*, 162, 12.
- Metin, İ. (1973, 1 Ekim). Cumhuriyet Halk Partisi ve milliyetçilik. *Devlet*, 204, 12.

- Metin, İ. (1974, 15 Nisan). Tunceli olayları (3). *Devlet*, 232, 12.
- Metin, İ. (1975a, 29 Aralık). Kavga nasıl önlenir? (5). *Devlet*, 321, 12.
- Metin, İ. (1975b, 22 Eylül). Niçin döğüşüyorlar? *Devlet*, 307, 12.
- Metin, İ. (1975c, 13 Ekim). Niçin döğüşüyorlar? (5). *Devlet*, 310, 12.
- Metin, İ. (1975d, 17 Kasım). Niçin döğüşüyorlar? (9). *Devlet*, 315, 12.
- Metin, İ. (1976a, 16 Şubat). Kavga nasıl önlenir (12). *Devlet*, 328, 12.
- Metin, İ. (1976b, 15 Mart). Kavga nasıl önlenir (16). *Devlet*, 332, 12.
- Metin, İ. (2007). *Kendini hatırlamayan insan, ülkücülük nedir? ülkücü kimdir?* Türk Ocakları Ankara Şubesi Yayınları.
- Milli cephe üzerine (1970, 28 Eylül). *Devlet*, 78, 3.
- Nizam-ı Alem*, (1979, 12 Ekim). 2,1.
- Okan, A. (2015). *İsmi lazım değil*. Ötüken Yayınları.
- Oktay, O. (2013). *Kendini unutan adam*. Boyut Matbaacılık.
- Öğün, S. S. (1995). *Modernleşme, Milliyetçilik, Türkiye*. Bağlam Yayınları.
- Öğün, S. S. (2000). *Mukayeseli sosyal teori ve tarih bağlamında milliyetçilik*. Alfa Yayınları.
- Öğün, S. S. (2000). Türk milliyetçiliğinde hâkim millet kodunun dönüşümü. E. Kalaycıoğlu ve A. Yaşar Sarıbay (Ed.), *Türkiye'de politik değişim ve modernleşme içinde* (233). Alfa Yayınları.
- Öksüz, İ. (2007). *Ülkücülük, ülkücülük nedir? ülkücü kimdir?* Türk Ocakları Ankara Şubesi Yayınları.
- Özdağın, G.G. (2001). *Turan'dan Bozkurt'a*. İletişim Yayınları.
- Parla, T. (1993). *Ziya Gökalp, Kemalizm ve Türkiye'de korporatizm*. İletişim Yayınları.
- Propaganda (1971, 5 Nisan). *Devlet*, 105, 11.
- Saklı, A. R. (2011). Türkiye Cumhuriyeti ulus devleti ve milliyetçilik anlayışının uygunluğu sorunu, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 13(1), 1-22.
- Smith, A. (2013). Küresel bir çağda uluslar ve milliyetçilik. Anthony G. (Ed.), *Sosyoloji içinde* (261-269). Say Yayınları.
- Tezcan, N. (1997). *Atatürk'ün yazdığı yurttaşlık bilgileri*. Cumhuriyet Yayınları.
- Tanör, B. (2017). *Osmanlı-Türk anayasal gelişmeleri*. Yapı Kredi Yayınları.
- Tanrıöver, H. S. (1987). *Dağ yolu*. Cilt 2, Fethi Tevetoğlu (Haz.), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Toprak, B. Türkiye'de dinin denetim işlevi, E. Kalaycıoğlu ve A. Yaşar Sarıbay (Ed.), *Türkiye'de politik değişim ve modernleşme içinde* (309-310). Alfa Yayınları.
- Türkdoğan, O. (1996). *Sosyal şiddet ve Türkiye gerçeği*. Timaş Yayınları.
- Türk Ocakları Genel Merkezi (2019). 20 Ocak 2019 tarihinde <https://www.turkocaklari.org.tr/genel-baskanlar-adresinden-erisildi>.
- Ülküdaşlarımız Hazırlanmalıdırlar... (1979, 20 Haziran). *Ülkü Ocağı*, 2,3.
- Ülkücü faaliyetlerden özetlersek (1973, 27 Ağustos). *Devlet*, 199, 11.
- Ülkücü faaliyetlerden özetlersek (1974a, 20 Mayıs). *Devlet*, 237, 11.
- Ülkücü faaliyetlerden özetlersek (1974b, 8 Temmuz). *Devlet*, 244, 11
- Ülkü Ocakları 5. Kurultay'ından Notlar (1977, 31 Ocak). *Devlet*, 378, 3.
- Yeni Bedir Savaşı ve Cihada Çağrı (1978, Kasım). *Hasret*, 37, 3-12.
- Yaşlı, F. (2016). *Türkçü faşizmden "Türk-İslam ülküsü"ne*. Yordam Yayınları.
- Yaşlı, F. (2019). *Antikomünizm, ülkücü hareket, Türkiye*. Yordam Yayınları.
- Yazıcıoğlu, M. (1977, 1 Nisan). Gücümüzü İslam'dan Alıyoruz. *Hasret*, 24, 3.
- Yeni bir demokratik parti macerası, (1970, 28 Aralık). *Devlet*, 91, 3.
- Zeybek, N. K. (2014). *Siyaset yolu*. Doğan Kitap.

Etik kurul onayı

Kişisel veri kullanılmaması sebebi ile bu araştırma etik kurul izni gerektirmeyen çalışmalar arasında yer almaktadır.

Çıkar çatışması beyanı

Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.